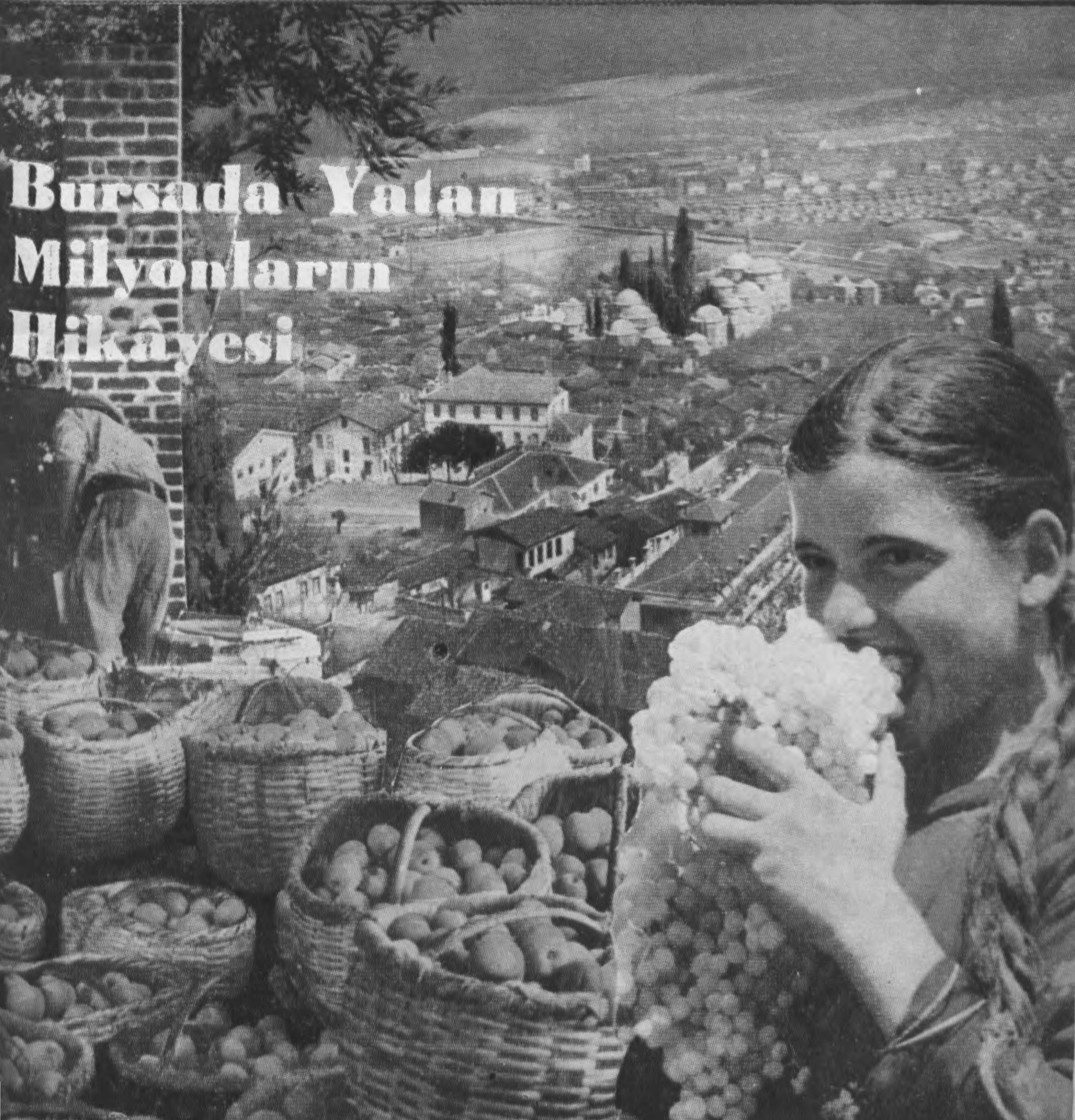
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

29 ARALIK 1962
FİYATI: 1 LİRA

Bursada Yatan Milyonların Hikâyesi

AKİS

Sayı: 444 Cilt: XXVI Yıl: 9 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı: Metin Toker, Atilla Bartınlıoğlu, Güneri Cıvaoğlu, Egemen Bostancı ve Kenan Taşçıoğlu (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - **Dış Haberler Kısmı :** Deniz Baykal - **İktisadi Haberler Kısmı :** Fasih İnal - **Magazin Kısmı :** Jale Candan, Türkân Türker Akbulut, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil, Semra Conker - **Kitap :** İlhami Soysal - **Tiyatro:** Lûtfi Ay, Naciye Fevzi - **Spor:** Vildan Âşır Savaşır.

Resim
Ali Parmakerli - Hakkı Tümgan

Fotoğraf
Sungar Taylaner - Kutay Kayalı

Klişe
Doğan Klişe Atelyesi

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel: 11 89 92

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân Şartları

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Milli Eğitim Basımevi

Basıldığı tarih
27.12.1962

Fiyatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Cuma sabahları, AKİS Ankarada satışa çıktı mı, ilk kapışanlar yüksek politika çevreleri ile gazetecilerdir. Birinci zümrenin bütün mensupları iki sebepten bu aceleyi gösterirler. Önce, kendileri hakkında bir yazı var mı, yok mu, onun için.. Sonra, siyasi hava nedir? Bu meraklara, "dostlar hakkında AKİS ne diyor?" da tabiî eklenir!

Gazeteciler ise, AKİS'i başlıca haber kaynaklarından biri olduğu için "profesyonel bir alâka" ile gözden geçirirler. Cuma sabahları, bilhassa büyük İstanbul gündeliklerinin Başkent bürolarında ilk iş budur. Gerçekten de, dünya kadar havadis her hafta gazetelere AKİS sütunlarından geçer. Herkes haber peşindeyken AKİS'in her hafta yepyeni, duyulmamış, bilinmeyen haberleri nereden bulup da verdiği senelerdir Ankarada merak konusudur. Gazetelerin istihbaratının daha az gelişmiş bulunduğu yıllarda AKİS kabine toplantılarını tam tafsilâtıyla verdiğinde, devrin siyasi büyükleri hop oturur, hop kalkarlardı. Kulakları çınlasın, Hayreddin Erkmenin bu yüzden -ve tamamile boş yere- ne kadar ağzı aranmış, hileli telefonlara maruz bırakılmıştır.. Kulakları çınlasın, Muammer Çavuşoğlu zaman zaman kapalı kapılar arkasında cereyan edenleri AKİS'te okuduğunda ne çok şaşmıştır.. Şimdi de, AKİS'in olanlar bir yana, olacakları önceden yazdığı dünya kadar insanın kanaati değil midir? Devir değişmiş olduğundan, bu sefer de haber kaynakları aile çevrelerinde -ah, gene ne kadar boş yere!- aranılıyor. Halbuki bu, dünyadaki bütün iyi haftalıkların hususiyeti, bir bakıma kerametidir. Time'lar, Der Spiegel'ler haftanın havasıyla birlikte, "atlatma haber"leri de sık sık verirler

Geçen haftaki AKİS'ten akıllı gazetecilerin önce, ötekilerin daha sonra aktardıkları haber bir "Tüli'den Haber" oldu. Meclisin yakışıklı Başkanı Fuad Sirmenin evlenmesiyle alâkalı havadis bizde çıkar çıkmaz dallandı, budaklandı, büyüdü. Bir anda, birinci sayfaları donattı.

Hafta sonunda gazetelerinize bakınız, sevgili AKİS okuyucuları. Bakalım, bu haftanın haberi hangi "AKİS haberi" olacaktır.

İyi yıllar, sağlık ve saadet dilekleri!

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

İçindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

A. P. li Cahit Turgut

Uzun lâfın kısası

Meclis — 11 Subay olayının Mecliste müzakereleri had safhaya gelmişti. Bölükbaşı kürsüden alabildiğine veriştiriyor, C. K. M. P. maceralarını anlatıyor, Seyfi Öztürke ağzına ne gelirse söylüyordu. Seyfi Öztürk de oturduğu yerden eski Genel Başkanından geri kalmıyordu.

Bu sıralarda A. P. sıralarının gerilerinde oturan esmer, genç bir milletvekili sıkıntıyla yerinden kalktı, dışarı çıkmayı denedi, sonra vazgeçti. Önündeki Meclis antetli kâğıdı hışımla çekti ve yazmağa koyuldu.

Sayın Başkanlığa,

11 havacı subay olayıyla ilgili olarak yapılan konuşmalardan şunu öğrenmiş bulunuyorum ki, Millet Meclisi, kendisine Anayasaya ve rejime karşı davranış sahipleri hakkında harekete geçmekten, teşrii kuvvetini kullanmaktan menedilmektedir. Türk umumi efkârı ve dünya hür memleketleri muvacehesinde Millet Meclisinin vekarı zedelenmektedir.

Bugünden daha kuvvetli ve kudretli bir Meclisin çalışmasına imkân hazırlamak üzere Meclisin feshi ile yeni seçimlere gidilmesini arz ve teklif ederim...

Sonra altına ismini yazdı ve imzaladı. Önergeyi veren Balıkesir milletvekili Cihat Turguttu.

Önerge, diğerleri gibi Başbakanlık Divanına gitti. Evvelâ şöyle bir bakılıp, sıraya kanulmak üzere ayrıldı. Sonra birdenbire, Başkanlık Divanında oturan Mekki Keskin ürperdi ve eline kalem kâğıt alıp, Meclis Başkanına, durumu bildiren bir pusula yazdı. Başkan Sirmen önergenin oylanmasının imkânı olmadığını Keskine gene kâğıtla bildirdi.

Keskin, önerge sahibine cevaben şunları yazdı:

Cihat Turgut bey,

Takdir edersiniz ki, oya sunulması mümkün olan takrirler okutularak arzolunur! Bu itibarla takririnizi size iade etmenin münasip olacağını Meclis Başkanıyla konuşup, anlaşmaya vardığımızdan geri gönderiyorum...

A. P. li milletvekili cevabı alınca fazla ısrar etmedi ve kendisini salona attı.

Genel af — Koalisyon partileri üyelerinden müteşekkil komisyonda evvelâ Adanadaki Yassıada mahkûmlarının affıyla ilgili çalışmalar yapılırken, koalisyon partileri arasında bunun bütün mahkûmlara teşmili konusunda bir cereyan genişlemiş ve tasarı bu yönde hazırlanmak üzere Adalet Bakanlığınca ele alınmıştır.

Tasarı, bütün mahkûmların cezalarından 5 yıl azaltmayı esas tutmaktadır. Bu konuda çalışan "af" komisyonu -koalisyon partileri milletvekillerinden teşekkül etmiştir- hazırlıklarını bitirmiştir.

Genel af mahiyetini taşıyan tasarıdan, Adanada bulunan Yassıada mahkûmlarından 66 kişi istifade etmektedir. Sadece Bumin Yamanoğlu ve Zeki Şahin

tahliye olamıyacaktır. YTP. ve CKMP. de bu affın -mahkûmiyetlerden 5 yıllık tenzilât- Kayseridekileri de şümulüne alması isteği belirtilmiştir. CHP. bu konuda itiraz etmemiştir.

Tasarı bu şekilde kanunlaşırsa Kayseri mahkûmlarından 15 yıla mahkûm olanların kısa bir müddet sonra tahliyeleri icap etmektedir.

Tasarı henüz Adalet Bakanlığındadır ve Meclise bir kaç hafta sonra sevkedilecektir.

İdare — Bu haftanın başında Başbakan İnönüye ve Koalisyon Hükümetinin diğer iki partisinin liderlerine birer telgraf çekildi. Telgraf bir Bakanın Danıştay kararına rağmen, gerekli muameleyi uygulamadığını belirtiyordu. Bakanın adı Fethi Çelikbaştı.

Hikâyenin başlangıcı bir hayli eskidir. Bir yıl evvel Bakan Çelikbaşla, Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol arasında çıkan anlaşmazlıkla ilgili olayda Teftiş Heyeti Başkanı Naci Gürol, meseleyi incelemeğe memur edildi. Gürol bu konuyu bildiği gibi inceledi. Tahkikat Çelikbaşın istediği gibi olmadığından Gürol da Bakanın hışmına uğradı ve Enerji Dairesi uzmanlığına atandı. Gürol Danıştaya müracaat etti. Danıştay konuyla ilgili olarak tehir-i icra kararı verdi. Bu sırada Bakan Çelikbaş, Rahmi Tuncagil isimdeki bir zatı Gürolun yerine -Tuncagilin Çelikbaşın hemşehrisi olduğu söylenmektedir- tayin etmek istiyordu. Tehir-i icra kararını hükümsüz kılmak üzere Gürolu vekâlet emrine aldı ve tayinini yaptı.

İş bununla bitmedi. Gürolun Bakanlık emrine alınmasıyla ilgili 6434 sayılı kanun Anayasa mahkemesince Anayasaya aykırı görüldüğünden iptal edildi Danıştay bu karara dayanarak Gürolun Bakanlık emrine alınmasını ve Tuncagilin tayin kararnamesini durdurdu. Böylece iş kendiliğiden düzene girmiş, yani Gürol eski vazifesine -Teftiş Heyeti Başkanlığına- iade edilmiş oldu.

Ancak kararın verildiği 17 Aralık tarihinden bu yana Gürol beklemektedir. Çelikbaş henüz Anayasayla kaim işlemi yapmamıştır.

Buna benzer idari bir olay Sağlık Bakanlığında da geçmiş, Nusret Fişek Danıştayın kararıyla vazifesine iade edilmiştir. Ancak Sağlık Bakanlığında, Fişeki vazifesinden ayıran Suat Serenin yerinde şimdi, bu gibi meselelerde son derece titiz olan Yusuf Azizoğlu vardır!

Bir başka Bakanlıkta Naci Gürolun meselesine tıpatıp benzeyen bir olay daha cereyan etti.

DDY Genel Müdür Muavini İbrahim Muallâ Sezel, meşhur Rifat Öçtenin bilinen tutumu yüzünden 18 Aralıkta emekliye sevkedildi. İ. Muallâ Sezel kararı gülerek karşıladı ve Danıştaya müracaat etti. Danıştay Bakanlığın savunmasını aldıktan sonra ittifakla tehir-i icra kararı verdi. Ama eli çabuk Bakan bu arada yeni bir tayin yaptı ve Sezelin evvelâ şifahi, sonra yazılı ihtarını bir kenara attı.

Danıştayın tehir-i icra kararına rağmen Sezel vazifesine dönememiştir. Yerine bir tayin yapılmış, kendisine cevap olarak da, emeklilik muamelesinin tamamlandığı, yerine tayin yapıldığı, bundan dolayı dileğinin kabul edilmeyeceği bildirilmiştir.

Tezel verilen cevap aslında Danıştayın verdiği kararı hiçe saymaktan ibarettir. Tezel ilgililer hakkında kanuni takibat için müracaat etmiştir.

Dünyadan Akisler

Sovyet Rusya — Abstre sanata karşı açılan kampanyada şimdiye kadar öne sürülmemiş yeni delillerden bahsedilmeye başlandı. Geçen hafta partinin resmî organı Pravdada çıkan bir makalede abstre sanatı reddeden kampanyanın "Stalinizm"e karşı açılan mücadelenin bir parçası olduğu iddia edildi. Stalinin soyut sanatın en şiddetli muhaliflerinden biri olduğunu bilenler bu açıklama karşısında hayretler içinde kaldılar.

Birleşmiş Milletler — Sovyet Rusyanın Birleşmiş Milletlerdeki baş delegesi Valerian Zorin görevinden alınarak yerine Büyük Elçi Nikolai Fedorenko tayin edildi. Zaten geçen ekimde Küba buhranı sırasındaki müzakerelerden beri böyle bir karar beklenmekteydi. Zorin bu müzakerelerde çok müşkül durumlara gitmişti. Kübada Sovyet üslerinin mevcudiyetini katiyetle yalanlayan Zorin, bir müddet sonra Krutçef üslerin mevcudiyetini kabul edince ne yapacağını şaşırmıştı.

Macaristan — Macaristan, Birleşik Amerika ile yaptığı gizli bir anlaşmayla, 1956 ihtilâlinden beri hapiste bulunan yüzlerce siyasi mahkûmu affetmeyi kabul etti. Birçoğu müebbet hapse mahkûm olan ihtilâlcilerin B. M. Genel Sekreteri U Thantın yeni yılda Macaristana yapacağı seyahat sırasında serbest bırakılacakları söyleniyor. Buna mukabil Birleşik Amerika da dostlarını Macaristandaki durumu tesbit etmek üzere bir komite kurmak teklifinden vazgeçirecek.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 444 Cilt: XXVI 29 Aralık 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

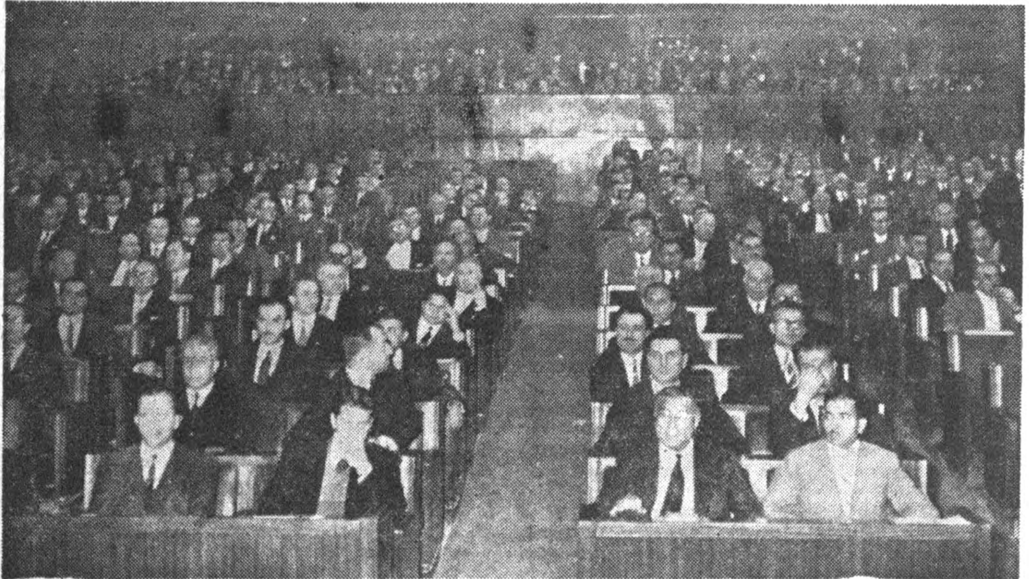
Yeni bir devre

Bu hafta, 11 Subay Hâdisesi Büyük Mecliste görüşülürken Koalisyon Gruplarından iki hatibin sözü Koalisyona dahil partiler mensuplarından büyük bir ekseriyet tarafından alkışlandı, tasvip edildi. Hatipler, memleket için hayatî önemdeki iktisadî konuların bir tarafa itilip Meclisin kıymetli çalışma saatlerinin bir takım siyasî manevralara ve yatırımlara sarfedilmesini şiddetle tenkid ettiler. Meclisi ve Hükümeti böyle bir yola itmek için ellerinden geleni yapanları suçladılar.

Söylenen bu sözler ve bu sözlerin gördüğü destek, millet ekseriyetinin hislerini çok iyi temsil etmektedir. Açık gerçek şudur: İktidar, iktısadî konular üzerine eğildiğinde memleketin havası bir anda iyileşmektedir. Meclisin kapalı bulunduğu ve küçük politika oyunlarının revaç görmediği yaz aylarında birden beliren ve gelişen iyimserlik hisleri, herkesin işine dönmesi, siyasetten uzak bir ortamın yaratılması bu sayede kabil olmuştur.

Bir süredir bu yoldan uzaklaşılması veya uzaklaşmaya mecbur kalınması memleketin üzerine gene karamsar dalgalar getirmiştir. Hükümet, bunun en ziyade kendi aleyhinde olduğunu mutlaka farketmek durumundadır. Zira öyle hâdiseler vardır ki, şahıslar gibi müesseseleri de, o şahısların ve o müesseselerin hiç bir günahı bulunmadığı halde yıpratmadan etmez. İktidar şimdi, böyle bir yıpranmanın zararı içindedir. Ancak yıpranma sebebinin suni olması, doğru teşhis konup da gereği yapıldığında bunun tesirinin çabuk tedavisine imkân vermektedir. Siyasî hayatta büyük meziyeti hâdiselere ve durumlara doğru teşhis koymak olan İsmet İnönü, gürültü uyandıran iki elzem operasyondan sonra -Kurultay ve 11 Subay Hâdisesi- yeniden iktisadî konuları ele almıştır. Yeni yılın ilk ayının birinci yarısında Başbakan İstanbula giderek iş âlemiyle Plânlı Ekonomi Devrinin ilk temasını yapacaktır.

Başbakan bu seyahatinde iş âlemine, tatbikine girişilecek olan Plânla birlikte piyasanın büyük derdini halledecek yeni İcra ve İflâs Kanunu, Servet Beyannamelerinin mahzurunu kaldırıp faydasını muhafaza eden yeni kanunu ve en önemlisi, Konsorsiyumun yardımını götürecektir. Fakat onlarla beraber Başbakanın çantasında bulunacak olan, Vergi Reformu ve yeni vergiler olacaktır. İnönü bunları millete, İstanbuldan anlatacaktır.

T. B. M. M. inde milletvekilleri lâf dinliyorlar
"Melekler erkek midirler, dişi mi?"

"Ben yokum! O var.."

Metin TOKER

Hâdiseler birbirini takip ettiği için bunlar, duvardaki afişlere dönüyor. Bir tanesi ötekini örtüyor, sonra bir başkası getirilip onun üzerine yapıştırılıyor. Bunun iyi yanı da var, kötü yanı da.. İncir çekirdeğini doldurmadığı halde şişirilmek suretiyle sansasyonel hale getirilen meseleler, umumi efkârın alâkasını bu sayede pek kısa zaman işgal edip kayboluyor, tesirleri gerçek ölçüsünden fazla olmuyor. Buna mukabil temel konular da, aynı sebepten dolayı gözden ve dikkatten çabuk kaçıyor. Bunlardan biri, Ankarada "Komünizmi ve Demokrasiye karşı bütün cereyanları tel'in" etiketi altında yapılan işçi mitingidir. Bu mitingin ortaya çıkardığı bazı gerçekler üzerinde, memleketin iyiliğini düşünen herkesin serinkanlılıkla ve peşin hükümlerden sıyrılmak suretiyle durması lâzımdır.

Irkçı çevreleri ve eli bayraklı komünistleri bir kenara bırakalım. Fakat bugün Türkiyede, aklı başında çok kimse fikri temayülüne veya zümresinin menfaatine göre, tam bir samimiyetle, hakikaten memlekette bir tehlikeli akım görüyor. Bu akım bazısı nazarında aşırı sağdır, bazısı nazarında aşırı soldur. Aşırı sağdan şikâyetçi olan nice aydın vardır ki aşırı solun bir ciddi tehlike teşkil etmediğini sanmaktadır, bu yüzden ona karşı müsamahalıdır, sosyalizm ile komünizm arasındaki hududun iyi çizilmesine dikkat etmemektedir. Bunların hep söyledikleri, sosyal eğilimli her cereyana bu memlekette yıllar yılı komünistlik damgasının vurulduğu, bugün gene aynı şeyin yapılmakta olduğudur. Bunun doğru tarafı vardır. Zaten doğru tarafı olmasa, bu kadar samimî aydının buna inanması bahis konusu olmaz. Bütün istismarcılar, elbette ki istismar aleyhindeki davranışları kötüleyeceklerdir.

Buna mukabil soldan şikâyetçi nice iş adamı, varlıklı, çalışkan, müstahsil sınıf mensubu vardır ki onların nazarında tehlike sadece azmış olan komünistlerin gayretidir. Onların faaliyetleri bu çevrelerde dikkatle, endişeyle izlenmektedir. Basında kurmaya muvaffak oldukları köprübaşları bu hisleri haklı gösteren deliller olarak değerlendirilmektedir. Hiç bir şeyin müstahsili olmayan lâf ebesi aydınların, basın mesleğinde ciddiyeti temsil etmesi gereken bazı şahsiyetlerin umursamazlığı veya gafleti neticesi bu köprübaşlarından hakikî bir bolşevik propagandasını fütursuzca yapmaları çok kimseye "Nereye gidiyoruz?" sualini sordurmaktadır.

Komünistlerin faşizm tehlikesine karşı kendilerini topluma tek paratoner diye göstermeleri de, faşistlerin ancak kendilerinin toplumu komünistlikten koruyabilecekleri zehabını vermeleri de bu iki aşırı cereyanın klâsik metodlarıdır. Bu fanatik zümrelerin gayretlerine rağmen ortada bulunan büyük ekseriyet derlenip toparlanmazsa, ciddi vaziyet almazsa, her iki tarafa haddini bildirip onlara âlet olmayı reddetmezse, tarih şahittir ki memleketler günün birinde kendilerini faşizmin veya komünizmin kucağında bulmaktadırlar. Bazı aydın çevrelerden yükseltilen "Komünizm yok, faşizm var!" sayhalarına karşı Ankaradaki işçi mitingine karışan ırkçı militanların teşvik ettikleri "Faşizm yok, komünizm var!" naraları çok kimsenin ve bu arada Hükümetin gözlerini açmalıdır. İhtilâl sonrası Türkiye, komünistler gibi faşistlerin de, gayeleri için pek elverişli sandıkları bir ortamdır ve ikisinin de faaliyeti tehlikeli hudutları bulmuştur.

Hükümetin, şiddetle karşı koyması gereken ilk teşebbüs bir takım sokak kabadayılarından müteşekkil çetelerin teşekkülüdür. Bunlar caddelerde, meydanlarda, miting yerlerinde birbirleriyle vuruşma istidadı göstermektedirler. Hükümet Emniyet Kuvvetlerini, Emniyet Kuvvetleri İhtilâlin yıkıntısından kurtarılamadıysa Silâhlı Kuvvetleri böyle hallerde eli sopalı mütecavizlere karşı mutlaka sevketmelidir. Bu satırların yazarını hiç kimse "o çeşit sol"a, hele Türkiye İşçi Partisi gibi bir teşekküle sevgi, yakınlık veya şefkat beslemekle itham edemez. Ama bir hukuk devleti nizamı içinde, sağ el havaya kaldırılıp yumruk yaptırılarak yemin ettirilmeye kalkışılan kütlelerin tahrikçileri kime saldırırlarsa, tecavüze maruz kalanlar yanlarında Devleti görmelidirler. Devlet kendini orada göstermedi mi, azgın sürüler cesaretlerini mutlaka arttırırlar ve İstanbul veya Ankara sokakları kısa zamanda '30 ların Münih veya Berlin sokaklarına döner. Irkçıların Orduyu ve memleketin diğer sağlam kuvvetlerini nötralize etmek yolundaki açık gayretlerinin -bu gayretler Meclis kürsüsüne kadar getirilmiş, fakat Meclis herkese örnek olacak bir olgunluk göstererek böyle oyunlara âlet edilmeyi reddetmiştir- Orduyu ve memleketin sağlam kuvvetlerini ilericilik adı altında demokratik rejime kastettirmeye çalışan komünistlerin gayretlerinden daha az tehlikeli sayılması mümkün değildir. Kaldı ki, Türkiyede komünizme ilelebet yapışık kalacak moskofluk lekesinin sağladığı kısmî muafiyet, dinî ve millî hisleri kendilerine paravana yapan faşistler bahis konusu olunca ortadan kalkmaktadır.

Faşizmin ve komünizmin, bu iki tehlikenin ikisinin birden mevcut olduğu gerçeği memleket umumi efkârında idareci durumunda olanlar tarafından salim bir şekilde görülürse, onların ikisine de âlet olmaktan kaçınılırsa, Hükümete ve onun basına karşı duyulabilecek azı mantıkî, çoğu hissî allerji faşistlerin ve komünistlerin müşterek yıkım gayretlerinin emrine verilmezse mücadele başarılı olur.

Weimar Cumhuriyeti, iyiniyetlilerin yardımından mahrum bırakıldığı için kötüniyetlilerin tasallutundan canını kurtaramamıştır.

Plânın getirmekte olduğu imkânlar, 1963 yılını tam mânasıyla bir "iş yılı" haline sokmaktadır. Ancak iş adamlarının kendilerini buna ayak uyduracak hale getirmeleri, başarının esaslı şartlarından biri olarak ortadadır. İş âleminde, en ziyade uyanık ve bilgili iş adamlarının önderlik ettikleri "derlenip toparlanma gayretleri" Başbakanın yeni seyahatinde inceleyeceği önemli konulardan biri olacaktır.

Turhan Feyzioğlu

Plân

Manialı koşu...

O gün Millet Meclisinde Hükümetle ilgili çok, ama çok önemli iki önerge gündeme alınmıştı. 11 Hava Subayının emekliye sevkedilmesiyle sonuçlanan olayın içyüzü Hükümet Başkanından soruluyor ve önergelerin birinde Genel Görüşme, diğerinde ise Meclis Soruşturması talep ediliyordu. Sabahın erken saatlerinde 0003 numaralı minik Opeli Meclis yolunda görenler bu yüzden:

"— Paşa Meclise gidiyor.. Hazırlanıyor olmalı" demekten kendilerini alamadılar.

Oysa minik Opel Meclisin karşısındaki bloka yanaştı. İnönü, Plânlama Teşkilâtının bulunduğu binaya aceleci adımlarla girdi. Alışık bulunduğu salona doğru, kendisini karşılayan plâncılarla yürüdü ve yeşil çuha örtülü uzun masanın başına geçti, oturdu. Alican, Feyzioğlu, Melen ve teknik elemanlar da gelmişlerdi. Böylece Yüksek Plânlama Kurulunun ilk toplantısı başladı.

Yüksek Plânlama Kurulunun çalışmaları 1963 yılı plân tatbikatının hazırlığıyla ilgilidir. Kurul, 1963 yılı plânının yılbaşına kadar tamamlanması gerektiğinden aralıksız çalışacaktır. Bu çalışma süresi evvelce dört gün olarak tesbit edilmişti ve işler buna göre âyârlanmıştı. Yüksek Plânlama Kurulunun karşısına çıkan ilk mani 1962 yılı plân tatbikatının aksaklıkları oldu. Plâncılar ve politikacılar beraberce bu aksaklıkları tesbitte fayda olduğunu gördüler. Bu yüzden dört gün olarak sınırlanan çalışma süresi arttırıldı ve sekiz güne çıkarıldı.

İlk gün çalışmaları tamamiyle 1962 Geçiş Plânının tatbikatıyla ilgili oldu. Bu konuda teknik eleman lar gerekli bilgiyi verdiler. Aksamaların sebeplerini, aksayan tarafları açıkladılar ve bunların teferruatına inilmesi gerektiğini belirttiler.

Aksamalar...

1962 Geçiş Plânının tatbikatı muhtelif sebeplerden ötürü gerektiğini vermemiştir. Henüz kesin bir rakam söylenemezse de geçen yıl kalkınma hızı % 7 ye ulaşamamıştır. Yüksek Plânlama Kurulu henüz bu konuda çalışmalarını bitirmediğinden geçen yılın kalkınma hızı kesin bir rakamla sınırlanmamaktadır. Ama bunun 5,1 ilâ 5,5 arasında değişeceği sanılmakta, hattâ buna muhakkak nazarıyla bakılmaktadır.

1962 yılı plânının tatbikatındaki aksaklıkların büyük yükü politik olaylar kefesine konmaktadır. Seçim sonrası başlayan karışıklıkların 1. Koalisyon Hükümetinin teşkiline kadar olan kısmı, piyasanın tamamen durulmasına, Devlet yatırımlarının ise hiç denilecek miktarda yapılmasına sebebiyet vermiştir.

1. Koalisyon Hükümetinin çalışma süresince devam eden olayların ibreyi devamlı sağa sola kaydırması, bu durgunluğu devam ettirmiştir. O günlerde her an beklenen bir müdahale Devlet Sektöründeki sorumlu kişileri dahi büyük bir korkuya kaptırmış ve bir kuruşun hesabını yapma kaygusu gerekli yatırımları aylarla geri bırakmıştır. Hele Emin Paksütün devrinde Bayındırlık Bakanlığına tahmil edilen yatırımların son derece geç başlatılması, piyasadaki iş hacminin katre katre arttırılmak istenmesi mevcut sıkıntıyı biraz daha fazlalaştırmıştır.

Yüksek Plânlama Kurulu Toplantı halinde

Derdini söylemeyen derman bulamaz

En nihayet, 22 Şubat Olayları herşeyin üzerine tuz biber ekmiştir. 1. Koalisyon Hükümetinin esasen yürümesi güç olan işleri bu olaydan sonra adamakıllı çıkmazın içine girmiştir. Piyasa ânide donmuştur. Devlet Yatırımları bir müddet için tamamen kesilmiştir. Olayın sarsıntısı en azından üç ay müddetle yapılması gerekli işleri ortada bırakmış, bir tek kul, bir tek işe elini bile sürmemiştir.

1962 yılının kalkınma hızının kayba uğramasının teknik olarak bazı sebepleri de mevcuttur. Siyasi olayların yanında kanun konusu olan bazı reformların yapılamayışı gerek-

li hazırlıkları geriletmiştir. İktisadı Devlet Teşekküllerinin reorganizas yonuyla ilgili kanun tasarısının neredeyse kadük hale gelecek duruma düşmesi sebeplerin bir tanesidir. Piyasadaki durgunluğun sebebiyet ver diği ihracat azalışı bir başka yönden kalkınma hızına tesirli olmuştur Bütün bunların yanında finansman darlığı büyük bir güçle kalkınma hızının üzerine yüklenmiştir. Tabiatıyla kaybedilen zaman akla gelen güçlüklerin cilâsı olmuştur.

1963 ve istikbal...

Yüksek Plânlama Kurulu bu olayları derli toplu inceledikten sonra en ince noktasına indi. Bilhassa Devlet yatırımlarının aksaması meselesi Kurulun, birinci derecede problemi oldu ve Devlet eliyle yapılacak yatırımların ancak 2. Koalisyon Hükümeti kurulduktan sonra düzenlendiği yapılan tetkikler sonunda anlaşıldı.

1963 yılı plânının tatbikatında aksamaların önüne geçmek için bir yıl evvelkinden edinilen tecrübeler ele alındı. Teknik elemanlar bu konuda birkaç meselenin süratle halledilmesi gerektiğini gerekçeleriyle açıkladılar.

Evvelâ İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonunun yapılması icap ediyordu. Bu, yıllık 300 milyon liranın üzerinde bir gelirin sağlanmasını intaç edecek ve bu miktar Devlet eliyle büyük çapta yatırımlara sarfedilecekti.

Daha sonra, özel teşebbüsün gelişmesini sağlıyacak tedbirlerin süratle alınması gerekiyordu. İhracatın artmasında ve para piyasasındaki rahatlık, Özel Teşebbüs yatırımlarını arttıracaktı. Bunun için, plânlanan Yatırım Bankasının süratle kuruluşunu tamamlaması icap ediyordu.

Para ve gene para...

Devlet Plânlama Teşkilâtıyla Maliye Bakanlığı arasında bir süre evvel bazı konularda çıkan ihtilâftan sonra bir meselede iki teşekkül biriyle pek iyi anlaştılar.

1963 yılı plânının tatbikatında önemli iki mesele vardır. Bunların birincisi -dış finansman konusu- hemen hemen halledilmiştir. Konsorsiyum gerekli yardımı yapmağa karar vermiş bulunmaktadır. İkincisine gelince, Maliye ve Plânlama fikir birliğine varmış ve iç finansman meselesi nin halli için gerekli tedbirleri almışlardır. Vergi reform kanunları peyderpey Meclise sevkedilmekte ve tatbikine geçilmektedir. Bu arada iki teşekkül bir kalemde 170 milyon liralık bir gelir temin edecek formül de birleşmişlerdir.

Maliye Bakanlığının teklifiyle ortaya atılan formül, asgari geçim indirimlerinde bir değişiklik yapmayı şimdilik geri bırakmaktır. Plânın tatbikatıyla gelişen ekonomimiz bir kaç yıl sonra böyle bir tasarrufa ihtiyaç göstermiyecektir. Ancak şimdilik bu operasyonun yapılması zaruridir.

Mesele, Gelir Vergisinin tatbikatında, en kötü şartlar altında, asgari ihtiyaçların karşılanacağı miktarda bir meblâğı vergiden muaf tutmanın şekillendirilmesidir.

Asgari geçim indirimi diye adlandırılan bu tatbikat, halen 4 nüfuslu bir aile için dörtbuçuk liradır! İhtilâlin akabinde M. B. K. tarafından ele alınan konu, 1963 yılında bu miktarın 7 liraya çıkarılması şeklinde düzenlenmiştir.

Ancak, 1963 yılı plân tatbikatı böyle bir değişiklikle elden gidecek 170 milyon liralık meblâğa şiddetle ihtiyaç göstermektedir. Olay bir başka yönden ele alındığı takdirde fazlaca mübalâğa edilmiyecek bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Asgari Geçim İndiriminde yapılacak tadilât memura ve geliri belirli vatandaşa ayda 10 - 15 lira kazandırmaktadır. 15 liranın iştira gücü hesaplanacak olursa bu miktarın bir ailede büyücek bir tesir yapmıyacağı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan memurlara verilmesi kararlaştırılan % 15 zam bir miktar : sebep teşkil etmiştir. Buna mukabil memurun bugünkü statüsünde devamı halinde Hazinenin elde edeceği kâr, bir hayli yüksek olmaktadır.

Ziya Müezzinoğlu
Vergiden yana

Yüksek Plânlama Kurulunun ikinci günü toplantısında, bu konuya da temas edildi. Ancak personel meselesinin daha başka yönlerden ele alınması ve geçici değil, tesirli tedbirlerle işin halledilmesi gerektiği söylendi.

1962 yılı plânı tatbikatından sonra elde edilen tecrübe plâncılara ve ilgililere üç ana nokta üzerinde durulması gerçeğini öğretti:

1 — Devlet ve Özel Sektör yatırımlarının zamanında yapılması şarttır.

2 — İhracatın arttırılması 1 numaralı hedef bilinmelidir.

3 — Plânın esnekliği konusunda hassas olunmalıdır.

Bilhassa son şık, teknik elemanlarla ilgili müesseselerin yetkilileri arasında halledilecek bir konudur. Bu nun iyi tatbiki, güçlüğü yarı yarıya yenecektir.

Basın

Meçhulü çok muadele

Geçenlerde bir gün, İstanbul Savcılığında gazeteleri tetkik etmekle görevli Basın Savcısı Cumhuriyet gazetesinin 12 Aralık tarihli sayısındaki bir makaleyi okuduğunda gözlerine inanamadı. Makaleyi dikkatle okumuştu, ama bir defa daha okudu Hayreti büsbütün arttı. Makaleyi üstlerine de okuttu. Şaşmayan bir tek kimse çıkmadı. Makale, 1962 - 63 Yunus Nadi Armağanı Makale Yarışması için gönderilmiş bir yazıydı. "Türkiyenin tek kurtuluş yolu: Sosyalizm" adını taşıyordu. Üzerinde Hikmet Alkılıç imzası vardı. Yazı örtüsüz ve ivazsız, kapalı hiçbir tarafı bulunmaksızın, komünizmin Türkiyenin tek kurtuluş yolu olduğunu söylüyor ve bunun zor kullanılarak kurulacağını bildiriyordu. Yazarın iltifat ettiği tek perde, komünizm kelimesi yerine sosyalizm demesinden ibaretti. Ama bütün mal ve mülkün devletleştirilerek ortaklaşa kullanılmasını, tek deyimle mülkiyetin kaldırılmasını, bütün işlerin ve işletmelerin, tekmil gelirlerin devlet tarafından idare ve pay edilme-

sini istiyor, bu uğurda yılmadan çalışmak gerektiğini belirtiyor, rejimin millisi, memleketçisi bulunmayacağını bildiriyor, enternasyonal olduğunu ve hedefin bütün dünya sayılması gerektiğini ilân ediyor, bu rejimin başka bir rejimle bir arada yürümeyeceğini anlatıyor ve netice olarak halkımızın kahraman ellerinde gürbüzleşecek bu sosyalizmi tavsiye ediyordu. Yazı, dört başı mamur bir bolşevik beyannamesiydi.

Zaten okuyanların hayreti bundan ileri geldi. Cumhuriyette, düşününüz Cumhuriyette böyle bir yazı nasıl çıkabilirdi?

Savcılık, kendi inancıyla yetinmedi. Yazıyı, İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku Enstitüsüne gönderdi ve oranın mütalâasını istedi. Yazıyı Prof. Naci Şensoy, Prof. Sulhi Dönmezer ve Doçent Nevzat Güreli gibi üç tarafsız ihtisas erbabı inceledi. Müştereken imzaladıkları bir raporla, bu yazıda komünist propagandası yapıldığını ifade ettiler.

Savcılık için, kanunun gereğini yapmaktan başka tutulacak yol kalmadı. Zira, şu anda Türkiyede Komünist Partinin kurulması da, komünizm propagandası yapmak da yasaktır ve türk toplumu buna cevaz vermeyi fikir hürriyetinin bir gereği saymamaktadır. Gerçi aksiyi savunanlar da yok değildir, ama hukuki durum budur. Haftanın başındaki Salı günü Bâbıâlide cereyan eden ve herkesi üzen hâdise, bunun neticesi oldu.

Alıp götürülen genç

Saat 14.30'du. Cumhuriyet gazetesinin yarım asırlık binasının Yazı İşleri Müdürlerine ayrılan odasında iki genç gazeteci çalışıyordu. Esmer çok yakışıklı, saçları kısa kesilmiş olanı işinin başından aşkın olmasına rağmen arasıra mesai arkadaşına takılmadan edemiyordu. Kayhan Sağlameri tanıyanlar onun bu şakalarına, çalışma tarzına ve yumuşak nüktelerine alıştıklarından tatlı hava devam edip gidiyordu.

Yüksek kahverengi, kalın kapı bu sıralarda açıldı. İçeri giren lâcivert yağmurluklu, kahverengi şapkalı bir başka genç adamdı. Gazeteciler adamı kıyafetinden, girişinden, davranışlarından tanıdılar. Sağlamer gene gülümsüyordu. Karşısında oturan genç biraz daha telâşlıydı. Adam sordu:

"— Kayhan Sağlamer kim?"

Cevabı gene gülümsiyerek Sağlamer verdi:

"— Buyurun, benim.."

Lâcivert yağmurluklu adam sesinin tonunu değiştirmeden devam etti:

"— Sizinle Emniyete kadar gideceğiz..."

Cevap gene küçük bir tebessümün

Kayhan Sağlamer

Kurumun yanındaki yaş

peşinden geldi. Sağlamer, Vecdi Kızıldemire döndü ve:

"— Şef, bizi götürüyorlar anlaşılan" dedi. Kızıldemir telâşlandı Emniyet Müdürüne telefon etmek ve durumu öğrenmek istedi. Lâcivert yağmurluklu seslendi:

"— Buna lüzum yok.. Zira Kayhan Sağlamer adına kesilmiş elimde gıyabî tevkif müzekkeresi var.."

Bir ara sıcak odada çıt çıkmadı. Sağlamer başını iki yana salladı. Çantasını bile toplamağa vakit bulamadan lâcivert yağmurluklunun peşinden Emniyet Müdürlüğüne doğru yollandı.

Olayın bundan sonrası, alışılan şekilde cereyan etti. 1. Şubede gazeteci bir müddet alıkonuldu. Gereken işlem yapıldı. Oradan Adliye binasına götürüldü. Adliyede 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde gıyabında kesilen müzekkere Sağlamere okundu. Daha evvel 6. Sulh Ceza Hâkimi Refik Gürsu tarafından kesilen müzekkereye genç gazeteci böylece muttali oldu.

O sırada, Sağlamer ve arkadaşları bir itiraz dilekçesi hazırladılar. Bu sırada saat 17'ye gelmişti. Dilekçe veznenin kapandığı gerekçesiyle bir üst mahkeme tarafından kabul edilmedi. Böylece Sultanahmet Cezaevine gidilen yolda, tek mani kalmamıştı.

Sağlamer arkadaşlarıyla beraber cezaevinin kapısına getirildi. Genç gazetecinin yüzündeki yumuşak tebessüm ancak burada zail oldu. Kapılar üzerine kapandığında saatler 17.30'u göstermekteydi.

Esrarlı taraf

Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri, başta o günün sorumlu yazı işleri müdürü Kayhan Sağlamer, gazetelerinde bu çeşit bir yazının çıkmış olduğundan ancak hâdise sebebiyle haberdar oldular. O günkü sayı bulundu, yazı okunuldu. Yazıyı okuyan Cumhuriyet mensuplarının hayreti, Basın Savcısının hayretinden aşağı kalmadı. Bu yazı gazeteye nasıl girmişti? Gazetede, yarışmaya katılan yazılar arasında eleme yapan bir küçük jüri kurulmuştu. Bu jüriden geçen yazılar yayınlanıyordu. Jüri üyeleri, yazıyı görmediklerini beyan ettiler. Yazı, hiç bir sorumlu tarafından da okunmamıştı. Kayhan Sağlamerin başına gelen ise, talihsizliğin ta kendisiydi. Zira Sağlamerin adı gazetede, sorumlu müdür olarak haftada bir tek gün çıkmaktadır. Yazı, onun sorumlu olduğu gün yayınlanmıştır ama, yazıyı taşıyan 2. sayfa bir gün önceden hazırlanmıştır.

Savcılık, yazının sahibini aradığında başka bir sürprizle karşılaştı. Hikmet Alkılıç bir kadındı. Savcılığa Lütfi Şadi Alkılıç başvurdu ve yazı-

"Sessiz ve Derinden" değil..
"Sesli ve Yüksekten!"

Bizde idare kurulları seçilir. Seçilenler, seçilmek için ellerinden gelen gayreti gösterirler. Herkes birbirini yer. Kulis faaliyeti, kurtuluş gayretinde olan memleketlerdeki yeraltı faaliyetlerine parmak ısırtacak dehşette olur. Seçim yapılır. Kazananlar kazanırlar.

Sonra?

Sonra o teşekkülün üzerine, yeniden, sanki ölü toprağı örtülür.

C. H. P. bir Kurultay yaptı. Kopan gürültü ayyuka çıktı. Her temizlik ameliyesinde olduğu gibi bir takım kimseler yaralar aldılar. Buna rağmen C. H. P. nin sağlam kuvvetleri Kurultaya hâkim oldular ve bir politikayı benimseyip bir başka politikayı, kurnazların ve akılevvellerin, demagogların politikasını reddettiler. Genel Merkezden bütün şikâyetlere rağmen Parti Meclisinde az değişiklik yaptılar. Buna mukabil Parti Meclisi, mükemmel bir görüşle Merkez İdare Kurulunu hemen baştanbaşa yeniledi. Yeniler ümit uyandırarak yerlerine oturdular.

O günden bu yana, C. H. P. yi gazete manşetlerinde arayınız! Arayınız bakalım, bulabilecek misiniz?

Halbuki gereken, yeni idarecilerin şöyle bir oturup bütün parti meselelerini gözden geçirmeleri, işlerin nerede kaldığını tesbit ettikten sonra nereye götürüleceğini tayin etmeleri, yeni prensipler, usuller koymaları idi. C. H. P. nin meseleleri şöyle bir gözönüne getirilirse bunların görüşülmesinin ne kadar zaman alması gerektiği kolayca hesaplanabilir. Bu çalışmalar yapılırken Basın gelişmelerden, kararlardan, Genel Merkeze gelen canlılık ve dinamizmden, yeni ruhtan alâka uyandıracak şekilde, günügününe haberdar edilmeliydi. Genel Sekreter basınla hemen irtibat kurmalıydı. Basın toplantılarında vaziyet anlatılmalıydı. Kurultay böyle mana kazanırdı. Kurultaydaki hâdiselerin nedeni böyle haklı hal alırdı. Mucip sebep böyle ortaya konurdu. Zira, seçilenler bilinmez ama, seçenlerin ve ciddi vaziyet alanların nazarında gaye buydu.

Ne Genel Sekreterden, ne Yardımcılarından, ne ötekilerden ne bir ses, ne bir nefes.. Basına kızılır: Hep, aleyhteki haberler veriliyor diye.. Ama Basın yazar. Yapmaz. İyi yapın ki, iyi yazsın.

Bir gürültülü Kurultaydan sonra, C. H. P. gene küllerine gömülmüş görünüyor. Sorarsanız, "Biz sessiz ve derinden çalışıyoruz.." derler.

Birader, biraz da "Sesli ve yüksekten" çalışın yahu.. Zira politika tevazu değildir, tabiî palavra da değildir ama her halde yapılanın duyurulduğu sahadır. C. H. P. spektakiiler olamadıkça, misyonunu yerine getiremeyecektir. Bu misyon, memleketin bugünkü şartları altında bir canlı C. H. P. nin mevcudiyetiyle yüreği her gün karartılmak istenilen vatandaşa ümit, aydınlık getirmektir.

yı eşi olan Hikmet Alkılıçın değil, kendisinin yazdığını, kadının hiç bir haberi bulunmadığını bildirdi. Savcılık, soyadında kılıcını al yapacak kadar kırmızı renk âşığı zatın ifadesini kabul etti ve Hikmet Alkılıçı değil, onu tevkif etti. Girişilen basit bir tahkikatın ilk neticesi, bahis konusu zatın bu taraklarda uzun süredir bezi bulunduğu gerçeğini ortaya çıkardı.

Cumhuriyet gazetesi, bu ciddi ve itibarlı olduğu için tutulan gazeteyi kim oyuna getirmiş, hangi köprübaşının marifetiyle üzerinde tartışma dahi yapılamayacak derecede açık komünizm propagandası ihtiva eder yazı kimse tarafından görülmeksizin sokulmuştu? Şu anda, bu sır çözülmüş değildir. Alâkalı makamlar, işin o tarafı üzerinde daha da dikkat ve hassasiyetle durmaktadırlar. Zira Sağlamerin bir günahının bulunmadığı açık şekilde anlaşılmış bulunmaktadır. Bu bakımdan, adaletin o yönden tecellisinin gecikmeyeceği inancı umumidir. Zaten Sağlamerin tevkifinin hayret uyandırmasının bir sebebi daha vardır. Bundan bir süre önce Vatan gazetesi sorumlu müdürü Turhan Tükel hakkında da 142 maddeden ötürü dâva ikâme edilmiş fakat Tükelin tevkifine lüzum görülmemiştir. Sevimli Sağlameri İstanbulda tanımayan yoktur. Oturduğu yer, herkesin malûmudur. Yeni evli Sağlamerin bu yakınlarda yerinden kıpırdamaya ne niyeti, ne de vakti vardır. O halde?

Şimdi, cevabı aranacak asıl sual bu kaba ve dört bir tarafından sırıtan kızıl beyannamenin Cumhuriyet gibi bir gazetede yayınlanma imkânını nasıl bulduğudur.

C. H. P.

Otomobilsizler yandı!

C. H. P. Merkez Yönetim Kurulu ilk toplantısını yaptığı sırada Genel Sekreter yardımcılarından Emin Pak sütün sözlerine en fazla canı sıkılanlar, otomobili olmayan politikacılar oldu. Emin Paksüt Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin, yapmaları gerekli olan seyahatları için parti merkezinden para almamalarının bir teamül olduğunu belirtti ve şimdiye kadar bunun böylece yapıldığını söyledi.

Gerçi daha evvelki Yönetim Kurullarında teşkilâtla temas etmenin fazlaca bir yükü yoktu. Ayda yılda bir kere yapılan seyahatlar da nasılsa aradan çıkıyor ve Genel Merkezdeki idarecilerin vasıta masrafı olsa olsa evlerinden partiye, partiden Meclise gidip gelmekten ibaret kalıyordu.

Merkez Yönetim Kurulunun, Genel Sekreter Yardımcıları seçildikten sonra vardığı ilk karar, on kişilik heyetten hiç değilse beşinin hep Başkent dışı gezilerde bulunması kararı oldu. İllerden ilçelere, ilçelerden bucaklara bucak teşkilâtı kaldırılmıştır- Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin uzanması ve teşkilâttaki C. H. P. lilerin Merkezde görevli bulunanlarla bu kadarcık olsun temasının sağlanması bu kararın mucip sebebini teşkil etti. Meclisin tatil olduğu sıralarda bu geziler daha arttırılacaktır.

Doğrusu istenirse Yönetim Kurulu üyeleri için bu faaliyet oldukça masraflı olacaktır. Ama mesele konuşulurken, eskiler yenilere şunu izah ettiler: "Şayet Yönetim Kurulu üyeleri masraf almağa kalkarsa, birçok milletvekilini teşkilâta göndermeğe imkân kalmıyacaktır. Milletvekillerinin ceplerinden yaptığı masrafla bu külfete gönül rızasıyla katlanmalarına imkân ve ihtimal yoktur. Ama Yönetim Kurulu üyeleri meseleyi böyle ortaya koyarlarsa bu, diğerleri için bir gerekçe olacaktır."

Yönetim Kurulu üyeleri yurdu muhtelif bölgelere ayırdılar. İlk dağılma Ege bölgesine yapılacaktır. Tütün piyasasının rahatlattığı Egeli vatandaşla temasın büyük faydaları olacaktır. Oraya Satır gidecektir. Müftügil, Paksüt, Oral ve Baltacıoğlu da yakında geziye çıkacaklardır.

Muammer Ertenle Süreyya Koça gelince iki yeni üye vazifeye hemen başladılar ve soluğu İstanbulda aldılar!

Yönetim Kurulu yerinde oturması gereken politikacıyı Kemal Satır olarak vazifelendirmiştir. Satırın günlerinin büyük bir kısmı, C. H. P. teşkilâtının yanında geçecektir.

C. H. P. Merkez Yönetim Kurulu bu kararları aldıktan sonra bir daha hiç toplanamadı!

Vergiler

Hep yarın için

Orta boylu, gözlüklü adam karıştırmakta olduğu notlardan başını kaldırarak AKİS muhabirine:

"— Vergi Reform Komisyonunda müzakere edilmekte olan kanun tasarısı, belki ilk yıllar için vergi hacmini kısmaktadır. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, bu indirim ve muafiyetler yatırımların artması sebebiyle ileride vergi gelirlerini geniş çapta yükseltecektir" dedi.

Olay bitirdiğimiz haftanın ortalarında, T. B. M. M. kütüphanesinde geçti. Orta boylu, gözlüklü adam hem Vergi Reform Komisyonu, hem de Bütçe Komisyonu üyesi, C. H. P. Balıkesir Milletvekili Fenni İslimyelıydi. İslimyelinin bu sözleri son haftalarda sıkı bir çalışma devresine giren Vergi Reform Komisyonunun hazırladığı vergi kanunu tasarılarının esasını ifade etmektedir.

Vergi Reform Komisyonu Parlâmento binasının üst katındaki 148 numaralı odada haftada üç gün toplanmakta ve gecenin geç saatlerine kadar çalışmalarına devam etmektedir. Y. T. P. Diyarbakır Milletvekili Recai İskenderoğlunun başkanlığında 32 üyeden müteşekkil komisyon halen Gelir Vergisi ile ilgili tasarıyı incelemektedir. Müzakerelerin bir ay içinde tamamlanacağı sanılmaktadır.

İhtilâlden sonra, 1960 yılı ortalarında, 193 sayılı kanunun bazı sert hükümler taşıdığı görülerek bütün vergi sistemimizin yeniden gözden geçirilmesi için İstanbulda bir Vergi Reform Komitesi kuruldu. Başına Ali Alaybek getirildi. Öte yandan da, Zirai Vergilendirme ve Esnaf Vergisi Kanunu hazırlanarak Meclise sunuldu. Ancak tatmin edici olmaması sebebiyle, bu son kanunların tatbikatı, üzerlerinde bazı değişiklikler yapılmak üzere sonraya bırakıldı. Maliye

Rumbadan Cumbaya

Büyük Meclis, 11 Subay Hâdisesinin görüşüldüğü gün hakikaten insana eza veren manzaralara sahne oldu. Kendisini iyi tanıyan bir eski arkadaşının kürsüye getirdiği "Sarhoştur. Meclisin doktoruna muayene ettirin. Sarhoş gelmiştir" ithamını itirazsız sineye çeken bir Osman Bölükbaşı politikada iflâs eden şöhret muhterislerinin neler yapabileceğini pek hazin şekilde gözler önüne serdi. Ortaya dökülen kirli çamaşırlar, hiç kimseye hak kazandırmadı. Herkesi, sadece tiksindirdi. Ama, memleketin kaderiyle alâkalı olan ve bir ciddi lider olduğu kabul edilmek zarureti neticesi karıştırıldığı hayatî müzakereleri inanılmaz hafiflikle ve işine gelir tarzda anlatmak, yokuşun zaten ta dibine gelmiş olan Osman Bölükbaşıyı düzlüğe çıkarıp oraya bıraktı. Sanılmaz ki bundan sonra bu memlekette Bölükbaşı bir ciddi siyaset adamı muamelesi görsün. Ciddi siyaset adamları, bu sıfatla karıştıkları hâdiseleri her şey olup bittikten sonra kaleme aldıkları hatıralarda, yahut ölümlerinden sonra yayınlanmasını vasiyet ettikleri kâğıtlarında bile açıklarlar mı, açıklamazlar mı, çok zaman meçhuldür. Her halde, her şeyi açıklamadıkları muhakkaktır. Kaldı ki bugün Türkiye, kritik tarafları azalmış, fakat tamamen kalkmamış şartlar altında yaşıyor.

Bu, politikacıların kaderlerini kendilerinin çizdikleri gerçeğinin bir taze delilidir. Aylar var ki Osman Bölükbaşı gazetelerde ne bir fikir söylediği, ne bir önemli vaziyet aldığı, ne siyasi bir hareket yaptığı, ne bir tutum tavsiye ettiği için yer almaktadır. Bunlar, politikacıları gazete sütunlarına geçirmesi gereken davranışlardır. Osman Bölükbaşı artık içkili bir alaturka lokaldeki resimleriyle süslü aşk ve meşk haberlerinin, ailevi dalgalanmaların, gönül şarkı ve güftelerinin kahramanıdır. Eğer Meclis zabıtlarına geçen ve reddetmediği sarhoşluk isnadı doğruysa, Bölükbaşı düştüğü bu hazin âkıbeti unutmak için öğle vakti bile kafasını dumanlamaya kendini mecbur hissetmektedir.

Osman Bölükbaşı
Gül!

Ama, kumaşı şüphesiz bu olan bir Bölükbaşının kaç senedir politika alanında at oynatmasında bizim milletçe "babayiğit"lik ölçülerimizde çok şarklı olmamızın hiç mi rolü yoktur? Nitekim Bölükbaşı o gün Mecliste, Cumhurbaşkanına ve Başbakana saldırmak suretiyle bir kahramanlık gösterisine girişti. Eğer modası geçmiş taktik işlemediyse bu, bizim "babayiğit"lik ölçülerimizi değiştirmiş olmamız neticesi değildir. Şimdi neler söylenmekte ve bir şey olmamaktadır ki, artık bu tarz, bir bumerang gibi atanı yaralamaktadır.

Her halde bu hafta Bölükbaşı Mecliste, fakir politika hayatımızın hazin bir manzarasını ve bu arada çok nedenin cevabını gözler önüne serdi. Politikacımız bu olunca, politikamız ne olabilir ki?..

Bakanı Ferit Melen, Bakan olur olmaz daha koltuğu ısınmadan bu konuya el attı ve kısa bir süre sonra, gerek Alaybek raporu ve gerek Ziraî Vergilendirme ve Esnaf Vergisi kanunlarından faydalanılarak Maliye Bakanlığı uzmanları tarafından şimdi Komisyonda görüşmeleri yapılmakta olan tasarı hazırlandı.

İlk hedefler

Hazırlanan tasarının en çok tartışılan noktası, kanunun vergi hacmini azaltıp azaltmıyacağıdır. Hacim, başta azalacaktır. Zira tasarının temasını genel olarak "vergilendirmede mümkün olduğu kadar geniş bir muafiyet tanınması suretiyle yatırımları teşvik" prensibi teşkil etmektedir. Böylece, diğer bazı tedbirlerin de yardımıyla tasarrufların yatırımlara kaydırılması sağlanacaktır. Maliyeciler vergi reformlarını, bu cephesiyle savunmaktadırlar. Yatırım hacminin genişlemesi birçok yönlerden büyük faydalar getirebilecektir. Artan yatırımlara paralel olarak, vergi hacmi genişlediği gibi iş sahaları da gelişecektir. Nitekim Fransanın ikinci 5 Yıllık Plânında yer alan bu vergi siyaseti sayesinde yatırımlar ve dolayısiyle vergi gelirleri birkaç yıl içinde yüzde 50 oranında artmıştır. Ancak bu arada akla ikinci bir soru daha gelmektedir. "Tasarruflar yatırıma kaydırılabilecek midir?" Bu husus da, gene bazı vergilerin âyârlanması suretiyle halledilmiştir. Türkiyede tasarrufların genel olarak gayrimenkullere yatırıldığı görüldüğünden, arsa spekülâsyonunu önleyecek ve gayrimenkullerden şimdiki rayiç üzerinden vergi alınmasını vaz edecek olan bir kanun hazırlanmaktadır. Vergi Reformu ile ilgili çalışmaların hızlanması plâncılar tarafından da memnuniyetle karşılanmaktadır. Nitekim Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu önceki hafta yeni vergilerle ilgili bir konuşmasında "Bu vergiler Plânın iç finansmanı bakımından şimdilik faydalıdır. Ancak sağlam kaynaklar elde edilmesi için Vergi Reformu çalışmaları da ihmal edilmemelidir" dedi.

Niçin reform?

Vergilere yeni şekil verilmesinin ve vergilendirmede yeni bir zihniyetin hâkim olmasının Devlete iki fayda sağlayacağı hesaplanmaktadır. Bunların birincisi, uzun vadede gelirin artmasıdır. İdareye verilen ve zamanla arttırılan görevleri yerine getirmek ancak bu suretle kabil olacaktır. Zira bugünkü vergi geliriyle Devletin, işi döndürmesi mümkün değildir. İkincisi, halkın genel refaha kavuşması için Devlete bilhassa plânlı ekonomide düşen iktisadi ve sosyal amaçlara ancak bu destek sayesinde erişilebilecektir.

Fenni İslimyeli
Az söz, öz söz

Recai İskenderoğlu
Reform peşinde

Bu prensiplerin yanında, vergi mevzuatının gerektirdiği hukukî sistemin ve vergi usul kanunları metinlerinin bugünkü dağınık durumdan kurtarılarak ihtiyaca göre düzenlenmesi de, işin amelî faydasını sağlayacaktır. Tabiî vergi adaletinin gözetilmesi, bütün çalışmalarda başlıca hedeflerden birini teşkil etmektedir. Bir büyük özellik, kurulacak sisteme millî gelir hareketlerini izleyebilecek bir esnekliğin verilmesi çabasıdır. Ancak esasların, millî gelir içindeki Devlet payını arttırma istikametinde zorlayıcı ve suni eğilimler ihtiva etmemesine Komisyonda çok dikkat edilmektedir.

Değişikliğin esasları

Hazırlanan vergi sisteminde düşünülen değişikliklerden başlıcaları şunlardır:

A — Gelir Vergisi:

1 — Ziraî kazançların vergilendirilmesi: Ziraî kazançların vergilendirilmesinde çiftçiye geniş çapta muafiyet tanınmış ve böylece çiftçinin büyük bir kısmı gelir vergisi mükellefiyeti dışında bırakılmıştır. Bu ölçülerin tayininde tarım sahasının özellikleri gözönünde bulundurulmuş ve işletmenin büyüklük ölçüleri -arazinin yüz ölçümü, hayvan ve ağaç sayısı- yüzde 50 ile yüzde 160 arasında, yıllık satış tutarı ölçüsü ise yüzde 330 oranında arttırılmıştır. Böylece, büyük işletme sahipleri mükellefiyet altına alınmış, ödeme güçleri zayıf görülen bir kısım çiftçi Gelir Vergisi dışında bırakılmıştır. Ayrıca, çiftçilerin kültür seviyesi dikkate alınarak ziraî kazançların götürü usulle vergilendirilme sahası genişletilmiş, defter tutma sınırları daraltılmıştır. Böylece, götürü usulle vergilendirme limiti 100 binden 150 bin liraya çıkarılmıştır. Öte yandan tarım işçilerinin korunması ve teşviki gayesiyle çiftçi yanında çalışan bütün tarım işçisi ücretleri, Gelir Vergisi dışında tutulmuştur.

2 — Ticarî kazançların vergilendirilmesi: Gelir Vergisi Kanununun ticarî kazançlarla ilgili muaflık hükümlerinde sınırlar daha belirli hale konularak küçük el sanatları ile uğraşanlar korunmuştur. Götürü vergi matrahlarının 3 derece yerine 5 derece üzerinden takdir edilmesi ve takdir işiyle görevli komisyonlarda

Altın yumurta mı, tavuk mu?

Bu haftadan itibaren bir süre, umumi efkârın konusu vergiler olacaktır. Meclisten gazetelere, çok çevrede bunlara ait tartışmalar dinleyeceğiz. Bu arada, en yüksek sesi demagogların çıkaracağından zerrece şüphe etmemek lâzımdır. Masraflara milyarlık ekler teklif edip bunlar kabul olunmayınca "Bu Hükümet sizi düşünmüyor" diye gürültü koparanlar, milyarlık eksiz masrafların karşılanabilmesi için zaruri vergilere sıra geldiğinde "Bu Hükümet sizi soyuyor" diye şarkı değiştireceklerdir. Ancak demagogların gayretleri, vergilerdeki ciddi aksaklıkların düzeltilmesinden başka maksat taşımayan siyaset içi ve siyaset dışı tenkidçilerin seslerini tesirsiz hale getirmemelidir.

Çok şükür, vergisiz olamayacağımız gerçeği memlekette kabul edilmiştir. İhtilâlden bu yana hâkim olan hava, Türkiyede az vergi ödendiği gerçeğini de üzerinde pek fazla tartışma yapılamayacak hale sokmuştur. Şimdi mesele, iyiniyetlilerin nazarında, kimlerin vergi yükünün hangi nisbetini üzerlerine alması gerektiği meselesidir. İşin bu noktasında, az ve sabit gelirlilerin bir haksızlıkla karşı karşıya bulunduklarını itiraf etmemek imkânı yoktur. Gelirin devletten veya bir müesseseden sağladığı için matrah hesabı kolay bulunup çıkarılan memur ve işçi vatandaş, devletin elindeki tesbit ve kontrol imkânlarının yetersiz olmasının ceremesini elbette ki çekmemelidir. Ama bunun yanında, bu imkânların bir günde mükemmel hale getirilmesini de beklememek lâzımdır. Eğer Hükümet, istikameti vergi adaleti olan bir yola bu vergi tartışmaları sırasında sokulabilirse büyük bir başarı kazanılmış olacaktır.

Bizde, vergi vermeyenlerin tarım gelirleri sahibi oldukları sanılır. Doğrudur. Yeni vergi sistemiyle alınması düşünülen 100 milyon da -tahsilâtın bu kadar bile olmaması kuvvetle muhtemeldir-, gerçek kazançların yanında devede kulak mesabesindedir. Ama bunlar hiç vergi vermiyorlardı. Tatbikine başlanılan sistem, ilerde kolayca ayarlanabilecektir. Ya, prensip olarak vergiye tâbi doktor, avukat, müşavir gibi bol kazançlı kimselerin gülünç miktarda vergi ödemelerine karşı ne yapılacaktır? Şurasını kati olarak bilmek lâzımdır ki mantar gibi biten doktor, avukat, müşavir apartmanlarının çok dairesi, aslında Maliyenin malı olmak lâzımdır. Bu sahada yapılacak ciddi bir kontrolun ilân edilecek neticeleri, ağızları hayretten mutlaka açık bırakacaktır. Üstelik bunlar, memleketin istihsal ve ticaret hayatında rol sahibi unsurlar değil, sadece müstehliktirler.

Bunları ne yapacağız? Bunları ve bunun gibi, vergi vermesi gerekirken bir sembolik vergi ödeyenleri nasıl yola getirecek, onlara vatandaşlık görevini nasıl yaptıracağız?

Bu biraz da, millî terbiye işi değil midir? Maliye, bu terbiyenin müeyyidelerini düşünmeye itilmelidir.

mükellef temsilcilerine çoğunluk verilmesi kabul edilmiş ve bilânço usulünde defter tutma sınırı daraltılarak yılda 400 bin liralık alım ve 480 bin liralık satış limit olarak kabul edilmiştir. Bu arada, götürü usulle vergilendirilecek küçük el sanatlarıyla uğraşan tüccardan 60 yaşını doldurmuş olanlara vergi muaflığı tanınmıştır.

3 — Gayrimenkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi: Gayrimenkul sermaye iratlarıyla ilgili Gelir Vergisinden istisna haddi 2 bin 500 liradan 5 bin liraya çıkarılmış ve bu arada ödenen arazi, bina, buhran ve müdafaa vergilerinin Gelir Vergisinden mahsubu kabul edilerek aynı gelirden çift vergi alınması önlenmiştir.

4 — Yatırım indirimi: Yeni tasarıyla, bizde yatırımı teşvik edecek ilk tedbir getirilmektedir. Yeni yatırımların tutarının yüzde 30'u, Gelir Vergisinden muaf tutulacaktır. Yani bir müessese, diyelim ki 2 milyon lira kâr etti. Bunun 1 milyonunu yeni yatırıma tahsis etmek istediği takdirde, kazancının 300 bin lirasından vergi alınmayacaktır. Ancak, bazı itirazlar karşısında bu kazancın ana sermayeden olması gibi, tatbikatta karışıklık yaratacak ve zaten tayini de imkânsız bir müeyyide konulmuştur. Bununla, aslında, krediyle sağlanacak kazançların tamamının vergilendirilmesi gayesi güdülmektedir ama, bir kazancın hangi nisbetinin ana sermayeden, hangisinin krediden sağlandığı nasıl tesbit edilebilecektir? Bu bakımdan Komisyonda, Maliye Bakanlığı bile o noktada ısrar etmeyecektir.

B — Gider Vergisi:

Gider Vergileri tasarıda, Dahilde Alınan İstihsal Vergisi, İthalde Alınan İstihsal Vergisi ve Hizmet Vergileri olarak üç kısımda mütalâa edilmiştir. Tasarıyla tomruklar, ağaç mamulleri ve Tekel maddeleri istihsal vergisi içine alınmışlardır. Akaryakıt, elektrik, havagazı ve Tekel maddelerinin vergi nisbetleri yükseltilmiştir. İhracat muaflığı piyasadan toplanmış maddelere de teşmil edilerek bu maddelere ait vergilerin iadesi kabul edilmiştir. Ayrıca Hizmet Vergilerinde ihracat ve yatırımların finansmanında kullanılan krediler Banka Muameleleri Vergisi dışında bırakılmış, bankaların sınai iştiraklerden sağladıkları gelirde bu istisna daha da genişletilmiş, sigorta şirketlerinin ihracat ve yatırımla ilgili olarak akdettikleri sigortalardan elde ettikleri paralar, banka ve sigorta şirketlerinin arızi olarak gayrimenkul alım satımlarından elde ettikleri paralar Hizmet Vergisi dışında bırakılmıştır.

Ali Alaybek

Bugün veresiye, yarın peşin!

Ankarada İşçi Mitinginde yumruklar.
Neye niyet, neye kısmet!..

Hazırlanan tasarılara göre ayrıca Vergi Usul Kanununda da bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Türkiyede ilk defa olarak uzlaşma müessesesinin vazedilmiş olmasıdır. Böylece vergi ihtilâflarının, kaza mercilerine intikalinden önce, idare ve mükellef arasında halli mümkün olacaktır. Uzlaşma konusu vergi, resim ve harçlarının hangileri olacağı ve komisyonların yetki sınırı Maliye Bakanlığınca tesbit edilecektir.

Mitingler

Bulanık suda avlananlar

Takvimler 22 Aralık 1962 yi gösteriyordu. Uzunca boylu, zayıf, dalgalı saçlı genç adam bir iki saniye duraklıyarak binlerce kişilik kalabalığa göz attıktan sonra:

"— Aramıza melek maskeleri takarak, mevcut düzeni bozmak üzere katılan kızıl uşaklarını ve her taşın altında bir komünist göstermekle kendi maksatlarını gizleyebileceğini sanan faşistleri protesto etmek için toplanmış bulunuyoruz" dedi.

Ancak sözlerine daha fazla devam edemedi. Mikrofona yakın bir grup önce biraz kaynaştı, sonra aralarından biri:

"— Aranızdaki komünistleri temizlediniz mi?" diye bağırdı. Bu arada gruptan bir diğeri daha, boğazını yırtarcasına:

"— Faşizmi değil, komünizmi tel' in etmek üzere toplandık. Sözlerini geri al" diye haykırdı.

Genç adam Ankara Gazeteciler Sendikası Başkanı Beyhan Cenkçiydi ve bu sözleri artık herkesçe bilinen ve 22 Aralık 1962 Cumartesi günü Tandoğan Meydanında yapılan İşçi Mitinginde de yer alan Faşistlerle ilgiliydi. Miting komünizmi ve demokrasiye aykırı her cereyanı tel' in amacıyla tertip edilmişti. Ama meydanı dolduran binlerce işçi arasına serpiştirilmiş fırsatçı gruplar havayı kendi lehlerine çevirmek için ellerinden geleni yaptılar, bir karışıklık yaratarak mitingi çığırından çıkarmağa uğraştılar. Bu gruplardan en azılısı mikrofonun birkaç metre ilerisinde yer almıştı. Kılıklarından işçi olmadıkları belliydi. Görevleri Faşizmle ilgili her türlü menfi konuşmayı sabote etmekti. Nitekim, Cenkçinin, bu grupun haykırmalarına kulak tıkayarak sözlerine devam etmesi ve gerek komünist, gerek faşistleri "Dikta heveslileri" olarak vasıflandırması, onları büsbütün çileden çıkardı. Mikrofonu hoparlöre bağlayan düğme, bu sırada biri tarafından çevrildi ve Cenkçinin sözleri duyulmaz oldu. Düğmeyi çeviren adam Yeni İstanbulun fanatik başyazarı Gökhan begin mutemed adamı, son seçimlerdeki talihsiz A. P. adaylarından biri, Türk - İş Genel Sekreter Yardımcısı Kaya Özdemiroğluydu. Özdemiroğlu mitingin tertibinde ve bu havasında başlıca rollerden birini oynadı.

Bursa

Biz döviz ararken...

(Kapaktaki belde)

Geçen sene Türkiyeden, Hollandaya bir parti şeftali gitti. Şeftaliyi götüren frigorifik kamyon deponun önünde durup da kapağı açıldığında etrafı müthiş bir koku kapladı. Hayır, kötü bir koku değil.. Nefis bir rayiha! Alâkalılar burunlarını çeke çeke kokladılar, sonra bir tanesi:

"— Hayır! Bir şeftalide böyle koku olmaz.. Türkler mutlaka esans koydular. Parfüm kullanmadan bu rayihayı elde etmek mümkün değildir. Gelen malı tahlile sevketmeliyiz" dedi.

Şeftaliler tahlil edildi. İçinde Bursanın güneşinden, Bursanın havasından, Bursanın toprağından, Bursanın suyundan başka tek maddeye rastlanmadı. Bunlar "5/14" diye bilinen cinsten, nefis Bursa şeftalileriydi. Hollandalılar pek şaştılar. Halbuki şu anda, bütün Avrupada aranılan 1 numaralı şeftali türk şeftalisidir. Türk şeftalisi satılmadan başka hiç bir şeftali satılmamaktadır. Avrupa bu şeftalinin tonuna 175 dolar ödemektedir. Daha fazla ödemeye de hazırdır.

Geçen yıl Bursadan, topu topu 2000 - 2500 ton şeftali ihraç edilebildi. Halbuki istihsal, 50 - 60 bin ton civarındaydı. Bursa, pazar temin edilse yılda asgarî 300 bin ton şeftali istihsal etmek imkânına sahiptir. Bursa şeftalisinin hususiyeti şekerinin fazla, tahammülünün çok olmasıdır. Dikilen fidan iki senede mahsul vermektedir. Ondört senede sökülmektedir.

Bursada bu imkânlar mevcutken, bu hafta Bursaya sahip olan memleketin başkentinde, Ankarada, devleti idare edenler ve onun ekonomisine istikamet verenler Plânlama Dairesinde toplantı halindeydiler ve Türkiyenin 1 numaralı meselesinin ihracatı teşvik olduğu yolunda karara varıyorlardı.

Yatan servetle servet ihtiyacı içinde kıvranan idare, Türkiyenin büyük tezadıdır.

Tabiatın verdiği

Bursaya İstanbuldan değil, Orta Anadoludan gitmek lâzımdır. Zi-

ra İstanbuldan gidildi mi, değişikliğin farkına varılmaz. İstanbul da yeşildir, İstanbul da suludur. Ama Orta Anadoludan gelen yolcunun, vasıta Pazaryerine vardı mı, bütün manzaranın bambaşka hal aldığını görmemesi imkânı yoktur. Marmara, Pazaryerinden başlar. Pazaryerinden itibaren kurak, kırçıl, sarı toprak yerini bahçelere, bağlara, yeşil renge bırakır. Bu, Bursaya kadar böylece devam edip gider. Çukurova bir cennet parçasıysa, Bursa bir başka cennet parçasıdır. Yeryüzünde pek az yer vardır ki, tabiat Bursaya olduğu kadar cömert davranmıştır. Böylesine çeşitli mahsul, belki başka hiçbir yerde görülmez. Meyve ve sebze bir yandan, tütün bir yandan, koza öteki yandan, krom beriki yandan, üzüm başka yandan Bursanın inanılmaz servetini teşkil eder. Bunların yanında hayvancılık ve sütçülük diğer bir kazanç kaynağıdır. Kaplıcalar ile Uludağ, bütün turistik bölgelerin arayıp da bulamadığı unsurlardır. Burada 30 dönümlük bir arazide 600 şeftali ağacı vardır. Bu, 12 - 13 bin lira gelir sağlar. Bunların altında "ara zirati" yapılır, sebze alınır.

Bursa, Türkiyeden başka nerede olsa, memlekete bolluk ve ferah getirebilir.

İnsanların alamadığı

Buna rağmen Bursa, uzun yıllar bir "Tekaütler Şehri" olarak yaşamıştır. Uyanma, en ziyade II. Dünya Harbi sonrasında başlamış, 1950'den itibaren gelişmiştir. İhtilâl devri bir duraklamaya yol açmıştır. Şimdi, Bursa yeniden canlanmakta, küllerini üzerinden silkmektedir. Türkiyenin ilk Pilot Sanayi Bölgesi olarak Bursa seçilmiştir. Bursada, şimdi bir site kurulmaktadır. Bursa ile Mudanyanın aşağı yukarı tam ortasında, Yalakçayırında 2 bin dönümlük bir arazi, metre karesi 110 ile 150 kuruş arası bedel karşılığı alınmış, parsellenmiştir. İlk parsel, bir sentetik elyaf fabrikası kurmak için Suni Elyaf T. A. Ş. nin bir iştiraki tarafından satın alınmıştır. Bu şirketin yüzde 80'ini müstahsil teşkil etmektedir. 30 milyon lira sermayesi vardır. Sentetik Elyaf, 18 milyonluk bir sermaye ile kurulmuştur. Pilot Sanayi Bölgesi, amerikalıların yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Ame-

Günahsız Mustaripler

İyi yürekli, müşfik ve temiz bir eş, bir ana, bir türk kadını 76 yaşında hayata gözlerini yummuş bulunuyor. Reşide Bayar, iyi hatıralar bırakarak kendisini tanıyanların, sevenlerin arasından ayrılmıştır. Memleketlerinde rol oynayan kimselerin yakınlarının hiç zedelenmeden, hiç kimseyi zedelemeden ömürlerini tamamlamaları sık görülen hâdiselerden değildir. Hele bu kimseler olağanüstü vakalara karışmışlarsa, onların yakınlarının böyle bir mazhariyete erişmesi daha kıymet kazanır.

Reşide Bayar hayatının son yıllarını, tahammülü güç bir ıstıraba vekarla, metanetle tahammül ederek geçirmiştir. Eşi işgal ettiği en yüksek bir mevkiden, idaresine karşı milletinin ayaklanmasıyla alınmış, süngüler altında götürülmüş, karanlık ve endişeli günler geçirmiş, muhakeme edilmiş, vatana hiyanet suçundan hüküm giymiş, hakkındaki ölüm cezasının infazını yirmi dört saat beklemiş, sonra yaşı dolayısıyla âtıfete lâyık görülerek bu ceza müebbet hapse tahvil edilmiştir. Bunların bir vefalı eş üzerindeki dayanılmaz tesirini düşünerek ürpermemek kabil değildir. Eşiyle birlikte damadı da ceza gördüğünden ve oğlu, başkaları tarafından bilinen bir suçu olmadığı halde memlekete dönmeyi reddettiğinden erkeksiz kalan aileyi Reşide Bayar derleyip toplamış, kızı ve torunları için teselli kaynağı teşkil etmiş, İhtilâl sonrasının karışıklıkları arasında küçülmemiş, hafif olmamış, ıstırabını ticaret metaı yapmamıştır. Reşide Bayar eşinin ikbal günlerindeki tevazuu ile ne kadar yükselmişse, nikbet günlerindeki gururu ile o derece saygı kazanmıştır. Şahısların günahlarından yakınlarına illâ pay düşürmek âdetindeki bir cemiyetin içinde bu durum elbette ki kolay elde edilmemiştir. Elbette ki sessiz dökülen çok gözyaşı, ıstırap ve dert ile bedeli ödenmiştir. Ama şimdi, eşiyle alâkalı her türlü siyasi dostlukların veya düşmanlıkların çok üstünde, istisnasız herkesi ölümüyle müteessir etmesi böyle bir asil davranışın neticesidir.

Reşide Bayarın, talihle talihsizliğin elele işledikleri kaderi gibi kaderler, keşke dünün idarecilerine bir ibret verebilseydi. O takdirde, bugünün çok ıstırabı çekilmeyecekti. Bunun onlara hiç hatırlatılmadığını söylemeye hiç kimsenin hakkı yoktur. 28 Aralık 1957'de, kendisi hapisten çıktıktan pek az sonra, devrin idaresinin yeni yeni insanları, Cemil Saitleri ve Ziya Hanhanları, Yusuf Ziya Âdemhanları ve Ratip Tahirleri, Gaziantebin sayısız kahraman çocuğunu hapishanelere doldurmakta olduğu günlerde Metin Toker bu mecmuada "Adnan bey, bir dakika dinler misiniz?" başlığı altında D. P. nin kudretli Başbakanına şöyle sesleniyordu:

"İnsan her şeyi unutuyor. Bir tek şey müstesna Adnan bey: Siz hapishanenin o karanlık koğuşlarındayken dışarda ailenizin, çocuklarınızın, sizi sevenlerin çektiklerini. Allah onu hiç kimseye çektirmesin. Hiç kimseye diyorum, Adnan bey. Hiç kimseye. Ve inanın, bunu kalbimden söylüyorum. Zira hayat o kadar gariptir, öylesine beklenmez hâdiselerle doludur ki.. Hiç belli olmaz. Hiç belli olmaz."

Allah Reşide Bayarın üzerinden rahmetini hiç eksik etmesin. Eğer onun hazin âkıbeti bu memleketin kaderini elinde tutacak olan siyaset adamları için yarın bir ibret yerine geçerse, temiz ruhu mahzun olmayacaktır.

Reşide Bayar

rikalılar bu iş için, yüzde 10'u Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından sağlanan 25 milyonluk kredinin yüzde 90'ını vermişlerdir. Bu, Bursanın değerlendirilmesinde atılmış ilk adımdır.

Bu yolda bir başka adım, Türkiyenin en büyük konserve fabrikasının kurulması suretiyle atılmıştır. Ancak bu fabrikanın işleme tarzı, bizde özel teşebbüsün nasıl yeni yeni geliştiğinin ve ne eksikliklerle malûl bulunduğunun pek istifadeli örneğini teşkil etmektedir. Düşünmek lâzımdır ki bu fabrika altı milyon lira kıymetindedir. Üç milyon kutuluk kapasitesi vardır. 1956'dan itibaren çalışmaktadır. En ileri görüşlü iş adamlarının malıdır. Fakat Bursada, evet yukarda tarifi yapılan Bursada, konserve imali için sebze ve meyva bulamamaktadır!

Varlık içinde yokluk

Geçenlerde, bu fabrikanın Almanyadan yeni gelmiş, 34 yaşında genç ve dinamik, Samsunlu müdürü son kampanyada kilosuna 90 kuruş verildiği halde Bursada 20 ton şeftali bulamadığını söyledi. Muhatabı olan bir şeftali müstahsili hayretle sordu:

"— İşlemek için günde 20 ton şeftali bulamadınız mı?"

Mayıs ayında işe başlamış bulunan müdür tashih etti:

"— Günde değil.. Bütün bir mevsimde!"

Müstahsil tamamile şaşkın halde:

"— Nasıl olur? 20 ton şeftali nedir ki?" dedi.

Fabrika müdürü, şeftalilerin kusursuz bulunması gerektiğini hatırlattı. Müstahsil güldü:

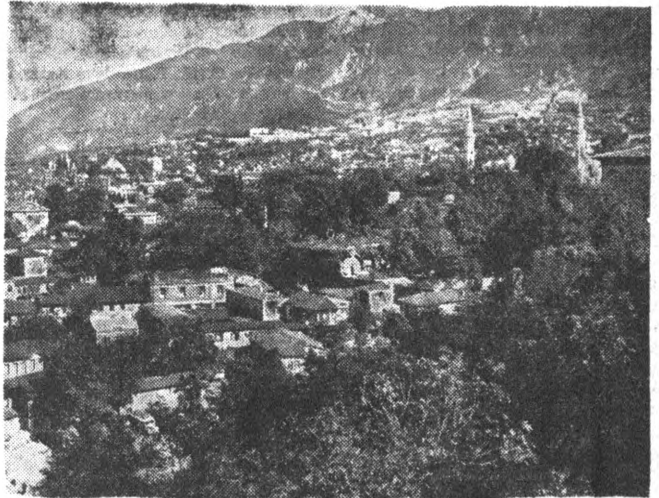
"— 20 ton, bu! Gelin, kendiniz ağaçtan istediğiniz şeftaliyi seçin.. Bursada, hem de kilosuna 90 kuruş verildiği halde 20 ton şeftali bulunmaz olur mu?"

İşin en eğlenceli tarafı, bu fabrika ile o müstahsilin bahçesinin âdeta yanyana olmasıdır. Bu, iş hayatımızda ve mahsullerimizin, dışarıyı bırakınız, içerde değerlendirilmesinde henüz ne kadar acemi olduğumuzun tipik nümunesidir. Bursada kurulmuş olan bu fabrika sirkesini Eskişehirden, vişnesini Afyondan, bamyasını Yalovadan, ayvasını Çorumdan, çileğini Ereğliden ve kayısısını Konyadan temin etmektedir. 9 ton fasulya aramış, 172 kilo bulabilmiştir. Birbuçuk milyon kilo domatesi, ancak Gönenden getirtebilmiştir.

Ama bu, bir işletmecilik kusurunun neticesidir. Bir önceki müdür müstahsille ekim zamanı anlaşma yapmış, domatesin kilosunu 20 kuruştan sipariş etmiş, fakat mahsul bol olup da fiyat düşünce 5 kuruştan almaya kalkışmış, türlü müşkülât çıkarmıştır. Böylece her çeşit müstahsille irtibatını kaybetmiştir. Bursa mahsulünü değerlendirmek gayesiyle kurulan fabrika ile müstahsilin arası tamamile açılmıştır.

Tabiî bunda, kabzımal denilen "Sebze ve Meyva Ağası"nın da büyük rolü vardır.

mıştır. Zira kabzımal, müstahsile aslında devletin veya müstahsilin mevcut olmayan bir birliğinin yapması gereken bütün hizmetleri yapmaktadır. Tıpkı, doğudaki ağalar gibi.. Kredi vermektedir, avans vermektedir, yardımına koşmaktadır. Tabiî mukabilinde, onu bir nevi esir haline getirmektedir ama, bu hizmetler müstahsile verilmeden kabzımallara darbe indirilince müstahsil kendisini koruma emelinde olan idarenin değil, sevgili kabzımalının yanında yer almıştır. 80 numaralı Hal Kanununun Hal Müdürüne fiyat koymak yetkisi veren hükmü de, müstehlike ucuz meyva ve sebze yedirme gayesini ta-

Bursanın umumi görünüşü

İş bilenin, kılıç kuşananın

Kabzımal denilen âfet

Türkiyede müstehlik meyvayı ve sebzeyi pahalı yer. Türkiyede müstahsil meyvayı ve sebzeyi ucuz satar. Aradaki fark? İşte o, kabzımal ile manavın cebine giren paradır ve gerçekten haşmetlidir. Her şeyi basite irca meraklısı Millî Birlik Komitesi, bu herkesin bildiği gerçeği ilk defa kendisinin gördüğü inancı içinde kolları sıvamış ve tıpkı 55 Ağa misalindeki gibi bir tedbir almıştır: Kabzımalları tahdit etmiştir. Bu, kabzımallar tarafından aslında insafsızca istismar edilen Bursa müstahsilini bir anda M. B. K. idaresinden en gayrimemnun zümre haline getirmiş ve seçimlerdeki neticeyi hazırlahakkuk ettirememiştir. Zira bir faturada en yüksek fiyattan 1, orta fiyattan 1, en aşağı fiyattan 11 sandık mal aldığı bildirilen manav hepsinin etiketini gene en yüksek fiyat üzerinden tanzim etmiştir. Buna mukabil, kabzımalların adedinin eksiltilmesi bunların kendi aralarında bir nevi tröst kurmalarını kolaylaştırmış, müstahsil daha da fazla ezilmiştir. Bugün müstahsil kabzımal karşısında tamamile boynu bükük durumdadır ve eski statünün avdetini dört gözle beklemektedir. O devrede öyle satışlar olmuştur ki, 1961'de 700 kilo şeftali için Ankara halinden 2 liralık faturalar gelmiştir.

Bu kabzımallardır ki ihracat ko-

nusunda da, iç piyasada da meselâ Bursanın Tahtakale halinde fiyatlarla oynamak suretiyle çeşitli müşkülât çıkarmakta ve kendi menfaatlerini korumak için her menfaati baltalamaktadırlar.

Şimdi beklenen

Geçen yaz, 170 şeftali müstahsili bir araya geldi ve Zürtaş adı altında bir ihracat şirketi kurdu. Zürtaşın tescili 10 Temmuzda oldu, halbuki şeftali mahsulü 10 Haziranda idrak edildi. Buna rağmen Zürtaş 750 ton şeftali ihraç etti. Şeftalileri 60 kuruştan aldı, kilo başına 20 kuruş kâr etti. Bu faaliyette Ticaret Bakanlığındaki İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi kendisine yardım etti.

Önümüzdeki mevsimde bu döviz kaynağı geliştirilmek isteniliyorsa Hükümetin Bursaya yardım elini uzatması lâzımdır. Yapılacak olan en önemli iş pilot istasyon kurulmasıdır. Ancak bu suretle vapur geldiğinde hazır mal bulabilecektir. Budama ve teknik ziraat için yardım arttırılmalıdır. Müstahsil, kurulacak ihraç teşkilâtında Hükümetin yüzde 1 almasını normal görmektedir. Mesele, döviz sağlamak ve mahsulü değerlendirmektir.

Her halde, asgari 300 bin ton olabilecek bir istihsalin, dışarda müşteriler hazırken ve tonuna 175 dolar öderken sadece 2 bin tonunun ihracı "Aman ihracatı arttıralım" diye çırpınan bir idarenin üzerinde dikkatle duracağı bir konudur.

Türkiye, böyle konularla dolu bulunuyor, halbuki, aman yarabbi hangi konularla uğraşıyor!

Partiler

Komşunun tavuğu

Yeni bir yıla girerken siyasi partilerin durumu, komşunun tavuğu komşuya kaz görünse de, dışardan bakanlar için parlak görünmemektedir. Partililer sadece kendi partilerinin dertleriyle ve handikaplarıyla meşgul bulunduklarından siyasi teşekküllere kuşbakışı bakamamaktadırlar. Aslında, her parti şu anda çok dertle malûldür ve hepsi, 1961 seçimlerinden bu yana vatandaşın ilgisini de, sempatisini de geniş ölçüde kaybetmiştir. Bunun büyük sebebi, partilerin tutumlarından ziyade, iki seçim arasında partileri vatandaşın gündelik hayatının mahreki yapan partizan idarenin ortadan kalkması ve partilerden bu rolün alınmış olmasıdır.

C. H. P. — Türkiyenin 1 numaralı partisinin derdi, canlılık getirecek bir Genel Merkezden mahrumiyettir. Bugünkü şartlar altında ileri görüşlü, dinamik -demagog değil!- bir ekibin elinde çok mesafe alabilecek durumda olan parti, aksine, mesafe kaybetmektedir. C. H. P. nin önemli kaybı, aydın kütlelerin ondan uzaklaşması ve kendilerine yeni sevgililer aramasıdır. Bunun yanında, aydınları partiden soğutan eski tarz, katı ve menfaatçi, Ocak Başkanı tipi militanlar da Kurultaydaki Dörtler Hâdisesi dolayısıyla kızgındırlar. Bu suretle C. H. P. ne deve ne kuş, ne İsayı ne Musayı memnun eden bir yaratık halindedir.

A. P. — Türkiyenin 2 numaralı partisi, seçimlerden bu yana en çok ümit söndüren siyasi teşekküldür. Irkçıların eline düşmüş olması makûl Demokratları, intikam politikası takip ederek huzuru tehlikeye sokması iş adamlarını, gericiliği aydınları soğutmuştur. Buna mukabil şiddetli muhalefet yapması koyu C. H. P. düşmanları ile hırslı ve kinci Demokratlardan müteşekkil bir militan kadrosunu partinin temeli yapmıştır. Bunlar, bütün fanatikler gibi faal ve canlıdırlar. Ancak onların hem kendilerini, hem partiyi götürecekleri âkıbet belli olduğundan A. P. asıl sarsıntıyı uzak olmayan ciddi bölünme sırasında hissedecektir. Bugünkü hali, particiliği eski tarzdaki particilik olarak anlayan her partiden partili için model teşkil ettiğinden kendi içinde huzurdan ziyade başkalarının içinde huzursuzluk doğurmaktadır.

Y. T. P. — Türkiyenin 3 numaralı partisi, bu huzursuzluğu en ziyade duyan partidir. A. P. gibi eski Demokrat oyları toplamak gayesiyle kurulduğundan ırkçı ekalliyetin fütursuz davranışları Y. T. P. ye kompleks vermektedir. İçinden Aydın Yalçın gibi idareciler bunu istismar ederek veya buna kapılarak Koalisyona aleyhtar bir ekalliyet meydana getirmektedirler. Buna mukabil kahir ekseriyete sahip Alican - Aybar - Gökay tipi idareciler Hükümet başarı kazandığı takdirde, önümüzdeki seçimlerde Y. T. P. nin çok yerde A. P. den oy koparacağını, buna mukabil Doğuda C. H. P. ye oy kaptıracağını, fakat 1961 seçimlerine nazaran daha çok oy toplayacağından nisbî temsil icabı bu defadan daha kuvvetli geleceğini hesaplamaktadırlar. Buna rağmen, onlar bile zaman zaman A. P. nin rekabetinden teşkilâtları için endişe etmekte, bu yüzden de meselâ bir Yüksel Menderesin Y. T. P. den istifasını dünyanın en büyük felâketi gibi görmektedirler.

C. K. M. P. — Türkiyenin 4 numaralı partisi, Bölükbaşının ayrılıp bir parti kurmasından hiç bir sarsıntı duymamıştır. Onun derdi, hâdiselerin icabı, seçimlerde muallâkta kalmasıdır. Zira, 4 numaralı parti olmak, esasından, partiye fazla bir rol ve hareket sahası bırakmamaktadır. Buna mukabil, insicamlı bulunması ve partide kalanların devrimlere bağlı, iyiniyetli kimseler olması, demokratik rejim için çalışmaları ve aşırılıklardan sakınmaları umumi efkâr önünde partiye iyi puvan kazandırmaktadır. C. K. M. P. ayrıca, teşkilâtını da, donmuş halde bile bulunsa, muhafaza etmiştir.

M. P. — Doğarken anasını öldüreceği zannıyla kurulmuş, fakat kendisi ölü doğmuştur.

BİR VESİKAMIZ VAR

Komünistlerin Kuvvet Durumu

Avrupada, Sovyet Bloku dışındaki memleketlerde komünistler kuvvetlerinden kaybetmiş durumdadırlar. Batı Avrupada komünizmin altın devri, II. Dünya Harbi sonrasıdır. Çok bölgede almanlara karşı mukavemet hareketine katıldıkları, hattâ bazı yerlerde bunu organize ettikleri için komünistler itibar kazanmışlar, seçimlerde zaferler elde etmişlerdir. O günden bu yana, kaybettikleri oy sayısı üç milyon civarındadır. Bunlardan 1 milyon 750 bini partilerini terkeden kayıtlı komünistlere aittir.

Komünistler, II. Dünya Harbinin sonunda Sovyet Bloku dışındaki Avrupada -İslanda ve İskandinavya memleketleri, Batı Avrupa, İtalya ve Yunanistan- parlâmento seçimlerinde 16 milyondan fazla seçmeni seferber edebilmişlerdir. Bunların 4 milyonu, muntazam aidat ödeyen parti üyeleridir. Bugün, komünist oyların miktarı 13 milyon 400 bine, parti üyelerinin sayısı ise 2 milyon 200 bin ile 400 bin arasına düşmüştür.

Batı Avrupa Kalesi

Avrupada komünistlerin en kuvvetli olduğu iki memleket, Fransa ile İtalyadır. Fransız Komünist Partisinin kabul ettiği gerçek, 1946'da 900 bin üyeye sahipken bugün bunun 400 bine inmiş olduğudur. Bunda bile biraz mübalâğa olması muhtemeldir. Komünistler son fransız seçimlerinde 3 milyon 992 bin 341 oy almışlardır. Bu, 1958'deki oylarından 120 bin fazladır. Ama 1958'de, II. Dünya Harbi sonrasına nazaran 1 milyon 700 bin oy kaybetmişlerdi. Zira o tarihte fransız komünistleri 5,5 milyon oy almaktaydılar. Geri gelen 120 bin oy da, sol cephenin yeniden kurulma istidadı göstermesi neticesidir.

İtalyan Komünist Partisi, Avrupanın en geniş kızıl partisidir. 1 milyon 700 bin kayıtlı üyesi vardır. Bu, 1946'ya nazaran 500 binlik bir eksilmenin ifadesidir. İtalyan seçimlerinde komünistler 6 milyon 700 bin oy almaktadırlar.

Komünistlerin Batı Avrupada prestijlerini kaybetmelerinin iki büyük sebebi vardır. Bunların birincisi, Avrupanın Marshall yardımıyla kalkınması ve refah yoluna girmesidir. Fransa bugün, iktisadi bakımdan şimdiye kadar görmediği bir parlak devir yaşamaktadır. İtalyada da hayat seviyesi çok yükselmiştir. Dertlerine demokratik yoldan çare bulan her memlekette olduğu gibi Batı Avrupada da kütleler komünizmi terketmektedirler. İkinci sebep Macaristan Hâdiseleri ve Stalinin Krutçef tarafından reddedilmesidir. Bu iki hareket, hem ılımlı, hem katı komünistleri partilerinden soğutmuştur.

Avrupanın Uçlarında Komünistler

Kuzeyde, komünistlerin Finlândiyada hususi bir durumu vardır. Büyük Rusyanın bu küçük komşusunda komünistler kuvvetlenmektedirler. Şu anda Finlândiya Komünist Partisi, Çiftçi Partisinden sonra memleketin ikinci büyük partisidir ve Mecliste 47 temsilciye sahiptir. Komünist oylar 1951'de 373 bin iken 1954'de 433 bine çıkmış, 1962'de 507 bin 123'ü bulmuştur. Kayıtlı üye adedi 35 bin kadardır ki bu, İskandinavyanın diğer üç memleketindeki -Norveç, İsveç, Danimarka- bütün komünist parti mensuplarının adedinden fazladır. Komünistler o üç memlekette, II. Dünya Harbinin sonundan bu yana birkaç yüz bin oy kaybetmişlerdir. Sadece İsveçtedir ki 1960 seçimlerinde Komünist Parti ufak bir ilerleme kaydetmiştir. Fakat bu, kaybını telâfi edebilecek bir ilerleme değildir.

Komünistler, Avrupanın öteki ucunda, Yunanistanda da bir ilerleme göstermektedirler. Komşu memlekette Komünist Parti 1947'de kanun dışı ilân edilmiştir. Fakat kızıllar, 1951'den itibaren Birleşik Demokratik Sol -EDA- ismi altında yeniden teşkilâtlanmışlar ve seçimlerde başarı göstermişlerdir. EDA, geçen seneki son seçimlerde bütün oyların yüzde 14,65 ini teşkil eden 675 bin 970 oy almış ve memleketin üçüncü büyük siyasi grupu durumuna geçmiştir. En kuvvetli grup, Karamanlisin iktidar grupu, ikincisi Papandreunun muhalefet grupudur. Komünistlerin 1952'de sadece 152 bin oy aldıkları düşünülürse, on senede büyük ilerleme kaydettikleri meydana çıkar.

Avrupanın Ortasındaki Gelişmeler

Benelüks memleketlerinde -Belçika, Hollânda, Lüksemburg- faal Komünist Partisi üyelerinin topyekûn miktarı 25 bin kadardır. Hollândada komünistler 1946 seçimlerinde 500 bin oy alıp 10 milletvekili çıkarmışlarken 1959 da ancak 144 bin oy alabilmişler ve üç temsilcilik elde etmişlerdir. Aynı şekilde Belçikada komünist milletvekillerinin adedi 1946 ile 1961 arasında 23'ten 5'e düşmüştür. Mamafih Belçikada 1958'e nazaran 1961'de komünist oylar 63 bin bir fazlalık göstermiştir.

Batı Almanyada Komünist Parti 1956'da kanun dışı edilmiştir. Ancak, Doğu Almanyadan idare edilen kesif bir kızıl yeraltı faaliyeti mevcuttur. II. Dünya Harbinden sonraki ilk serbest seçimlerde, 1949 Ağustosunda komünistler 1 milyon 300 bin oy almışlar ve Mecliste nisbi temsil esasına göre 15 temsilcilik ele geçirmişlerdir. Fakat 1953 Eylülünde, Doğu Almanyadaki ayaklanma üzerine komünist oylar birden 611 bine düşmüştür. Bu, umum oyların yüzde 2 sini teşkil ettiğinden Komünist Parti Meclisteki bütün yerlerini kaybetmiştir. 1961'deki son seçimlerde, komünistler Alman Barış Birliğini desteklemişler ve gene 609 bin oy almışlardır ki bu da umum oyların yüzde 2 sinden ibarettir. Parti, 1945'de 180 bin üyeye sahip bulunuyordu. Kapatıldığında, üye sayısı bunun üçte biri kadardı. Bugün komünistlerin miktarının 50 bin civarında olduğu anlaşılmaktadır. Tabii Almanyada gerçekleştirilen refah ve Doğu

Almanya ile yapılan mukayeseler alman komünistlerinin talihsizliğini teşkil etmektedir.

Partiyi Yasaklayan Memleketler

Komünist Parti İspanyada 23 yıldan beri, Portekizde ise 36 yıldan beri yasaktır. Buna rağmen son senelerde komünistler yeraltı faaliyetini çok genişletmişlerdir. İspanyada birçok grevin organizatörü komünistlerdir. Bilhassa madenlerdeki grevler onların eseridir. Ücretlerin düşük olması, kızılların ekmeğine yağ sürmektedir. Gizli çalışan partinin faal üyelerinin adedi 1947'de sekiz - on binden beş bine düşmüş iken bugün gene yükselmeye yüz tutmuştur. Portekizde ise, aktif komünistlerin miktarı iki bin civarındadır. Fakat bunlar teşkilâtlarını muhafaza etmişler, taraftarlarını hareket halinde tutmuşlardır. Asıl başarıları, Salazar İdaresine karşı mevcut olan, fakat komünistlikle alâkası bulunmayan Muhalefetin arasına sızmalarıdır. Gerçi Salazar'ın polisi komünistleri diğer bütün muhaliflerden çok daha sıkı şekilde takip etmektedir ama, Portekiz kızılları gizlenmeye muvaffak olmaktadırlar.

İngilterede de komünistler, son zamanlarda biraz daha kuvvet kazanmışlardır. Avrupada komünistlerin itibarını kıran hâdiselerin üzerinden geçen zaman, bunların tesirini azaltmıştır. Buna mukabil sputnikler ve feza çalışmaları Sovyet sistemine kısmen yeni prestij temin etmiştir. Meselâ İngilteredeki ilerleme en ziyade bunun neticesidir. Bir de, amerikan aleyhtarlığı ve Amerikaya karşı duyulan kompleksler bilhassa Fransa, İtalya ve İngiltere gibi memleketlerde bazı kimseleri karşı tarafa atmaktadır.

Buna rağmen, komünistler Avrupada 17 sene önceye nazaran zayıflamış durumdadırlar.

Komünistlerin Gayretleri

Sovyetlerin, bütün dünyadaki komünist faaliyeti Rusyadan idare ettikleri hususunda tabiî kimsede bir şüphe yoktur. Zaten enternasyonallik, sistemin karakterinde mevcuttur. Moskovada her türlü kızıl faaliyet koordine olmakta, çeşitli memleketlerdeki ajanlara nasıl davranmaları gerektiği bildirilmekte, taktik verilmektedir.

Moskova, her bölge ve o bölgenin her memleketi için bir taktik kullanmaktadır. Bu taktikler, esas itibariyle iki bölümdür. Birincisi gelişmemiş memleketlerin yarı cahil ve kaba demagojiyi hazmetmeye müsait halkını hedef tutmaktadır. İkincisi gelişmiş memleketlerdeki aydın, yarı aydın ve bilhassa sanatkâr kimselere hitap etmektedir. Tabiî iki ayrı zümreye hitap eden propagandaların teması tamamile değişik olmaktadır. Gelişmemiş memleketler halkına, ancak sosyalizm yoluyla cennete kavuşacakları bildirilmekte, geri kalmış kütleler bilhassa anti emperyalist hisler içinde sermayeye, mülkiyete karşı tahrik edilmekte, hedefe zor kullanılması suretiyle varılacağı belirtilmektedir. Buna mukabil gelişmiş memleketlerde ve sanatkâr çevrelerde en ziyade komünizmin "insancıl vasıfları" gözler önüne serilmektedir.

Dünyada Komünistler

Sovyet basınında bugünlerde yayınlanan bilgiye göre, bütün dünyada halen 88 tane komünist parti vardır ve bunların üye sayısı 41 milyon 600 bindir. Bunların 75 tanesi Sovyet Bloku dışındaki memleketlerdedir ama, onların üye sayısı 5 milyon 200 binden ibarettir. Gelişmemiş Afrika ve Asya memleketleriyle Güney Amerika bunların 49 tanesine ve üyelerin 2 milyon 700 binine sahiptir. Bunların arasında en genişi Endonezya Komünist Partisidir. Endonezya Komünist Partisi, Rusya ve Çinden sonra dünyanın en kuvvetli komünist partisidir ve üye sayısı 2 milyondur. Böylece Endonezya İtalyayı da geride bırakmaktadır.

Orta Afrikada 40 bin komünist parti üyesi bulunduğu bildirilmektedir. Sovyet basınına bakılırsa, "gelişmiş kapitalist memleketler"de, yani komünist olmayan Avrupa memleketlerinde 26 komünist parti ve 2,5 milyon komünist parti üyesi bulunmaktadır.

Türkiyedeki Durum

Komünist Parti, Türkiyede de yasaktır. Bizim Radyo, Kasım ayı yayınlarında aynen şunları söylemiştir: "Bizde de Millî Kurtuluş Savaşında kurulan, kurtuluş için savaşı programlaştıran Türkiye Komünist Partisi kırk yıldan beri gizli çalışmak zorunda bırakılmıştır. Türkiye Komünist Partisi ve komünistlere karşı çeşitli dedikodular ve ithamlar ortaya atılmıştır. Fakat komünistlere söz ve savunma hakkı tanınmamıştır". Bizim Radyo Türkiyede bir Komünist Partinin kurulmasına mani olarak Türk Ceza Kanunundaki 141. ve 142. maddeleri göstermekte, bunların kaldırılması için açılan kampanyaya herkesi davet etmektedir. Bizim Radyo, 21 Kasım 1962 tarihli bülteninde "Türkiye Komünist Partisi, halkımızın ulusal bağımsızlık, kurtuluş, demokrasi, tarafsızlık politikası, bağımsız hükümet, barışçı hükümet savaşını kendine program edinmiştir" demiştir. Türkiye Komünist Partisi adına temsilciler çeşitli komünist toplantılarda bulunmaktadırlar, fakat bunların isimleri açıklanmamaktadır. Bunlar daha ziyade, Türkiye dışı yerlerde yaşayan türk komünistlerdir.

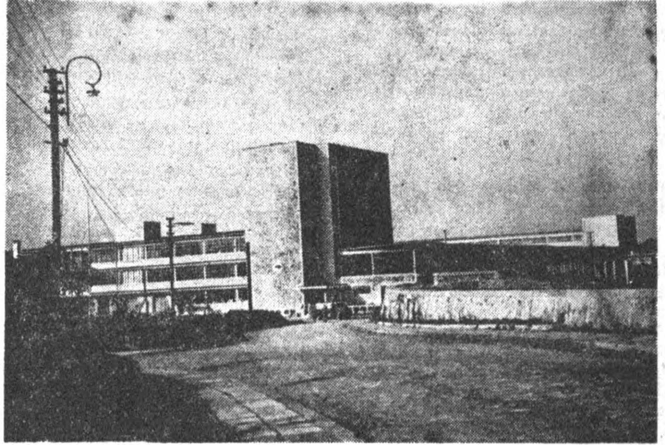
Sovyet Radyoları, Türkiye İşçi Partisinin kurulmasından bu yana "memleketin bütün ilerici aydın ve emekçi kütleleri"ni sadece, ama sadece bu parti içinde faaliyet göstermeye davet etmektedir. Böylece Sovyet Radyoları, yasak komünist faaliyetin yasak olmayan T. İ. P. içinde kanalize edilmesini ve açık siyasi çalışmalar halini almasını istemektedirler.

Türkiyedeki gizli Komünist Parti mensuplarının adedinin birkaç binden ibaret bulunduğu sanılmaktadır.

Sanayi

Bir fabrika

Geçen haftanın sonunda Cuma günü, İstanbul - Ankara arasında, Haydarpaşadan 34 kilometre uzaklıkta, Tuzla demiryolu istasyonunun yan tarafına isabet eden geniş saha üzerinde yeni kurulmuş olan modern binayı ve tesisleri gezen gazeteciler, doğrusu hayranlıklarını ifade edecek kelime bulmakta hayli güçlük çektiler. Gezilen bina, Türkiye Kredi Bankası tarafından inşa ettirilmekte olan Tuzla Porselen Fabrikası idi. Fabrika henüz tamamlanmış değildi ama, yine de tecrübe işletmesi yapılabilecek bir safhaya gelinmişti.

İstanbul Porselen Sanayii Fabrikası
"Yatırımlar! Marş.. Marş.."

Fabrikayı gezen gazeteciler, fabrikanın en büyük ortağı olan Türkiye Kredi Bankası idarecisi Halûk Rendaya takdir ve tebriklerini bildirdiler. Hele tamamen özel teşebbüs tarafından yapılan bu fabrikanın mamulleri de ortaya çıkarılıp gösterilince, gazetecilerin parmakları ağızlarında kaldı. Zira, hârika çay takımları, ünlü Sèvres porselenleriyle rahatça mukayese edilebilecek nitelikteydi.

Tuzla Porselen Fabrikası, İstanbul Porselen Sanayii Türk Anonim Şirketi tarafından kurulmuştur. Şirketin kuruluşu, Türkiyede devletçiliği müdafaa edenleri, hiç değilse mahcup düşürecek bir özelliğe sahiptir. Türkiye Kredi Bankası Anonim Şirketi tarafından girişilen bu teşebbüsün tarihi 29 Mayıs 1956'dır. Şirket bu tarihte, Türkiyede yeraltı serveti olarak mevcut bulunan kaolin, feldspat, kil ve kuvars gibi çeşitli cevherleri türk işçisinin emeğiyle kıymetlendirerek, ilk defa yüzde yüz türk malı porselen imal etmek için fabrikalar kurmak maksadile tesis edilmiştir.

Başlangıçta 2 milyon lira sermaye ile kurulan Şirket, kuruluşunun ilk yılını ilmî araştırmalar yapmakla geçirdi. Yerli ve yabancı uzmanların işbirliğiyle, fabrikanın yapacağı imalât çeşitleri ve imalât kapasitesinin tâyini, fabrikanın inşa edileceği yerin seçilmesi meseleleri etüd edildi. Uzun araştırmalar sonucun-

Porselen fabrikasında çalışma
Elin hamuru

da, arazi durumu dolayısıyla, Tuzlanın fabrika inşaatı için en ideal yer olduğu kanaatine varıldı ve Tuzla deresinin yan tarafına isabet eden 197 bin 787 metrekarelik arazi satın alındı. Ankara asfaltından Tuzla deresine kadar uzanmakta olan bu arazi parçası üzerinde fabrika ve müçtemilâtının işgal ettiği saha 59 bin 741 metrekaredir.

1959 yılında, fabrika için tespit edilen makinelerin ithaline müteallik formaliteler tamamlandı ve binanın inşasına başlandı. Aynı yıl, Şirketin sermayesi 10 milyon liraya çıkarıldı.

... ve sonrası

Tuzla Porselen Fabrikasının umumi tesis projesi üç kısım üzerinden tertip edilmiştir. Bunlardan şimdilik, porselen sofra, çay ve kahve takımları, elektrik porselenleri imal edecek olan birinci kısım tamamlanarak tecrübe işletmesine başlanmıştır. İkinci ve üçüncü kısımları teşkil eden sıhhî tesisat ile inşaat fayansı kısımları, İstanbul Porselen Sanayii Anonim Şirketince önümüzdeki yıllarda sırası ile ele alınacaktır. Halen Tuzla Porselen Fabrikasının tamamlanmış olan birinci kısmında, asıl fabrika binasından başka, uzman eleman yetiştirmek ve iptidai maddelerin tecrübelerini yapmak için kurulmuş bulunan Tatbikat Okulu ile Kimya ve Teknoloji lâboratuvarlarını ihtiva eden küçük bir "pilot' fabrika binası bulunmaktadır.

Fabrikadaki başlıca makineler Batı Almanyanın Bavyera bölgesinde, Selb şehrindeki Gebrüder Netzsch Maschinenfabrik'den, fırınlar ise yine Batı Almanyada, Nürnbergdeki Riedhammer firmalarından satın alınmıştır. Bütün makine tesisat ve demirbaşların kıymeti 12 milyon lirayı bulmaktadır. Bunun takriben yüzde 60'ı döviz olarak ödenen kısmı teşkil etmektedir. O gün fabrikayı gazetecilere gezdiren Galatasaraylı Halûk Rendanın belirttiğine göre, Tuzla Porselen Fabrikası şimdiki tesisatı ile yılda 3 bin 200 ton porselen mamulleri yapabilecek kapasitededir. Bu mamuller, yüzdeyüz yerli iptidai maddelerle yapılmış olmasına rağmen, Orta Avrupa, bilhassa çekoslovak porselenlerinin evsafını haizdir. Hattâ, bu hususta elde, yabancı uzmanların verdikleri raporlar mevcuttur. Fabrika, tam kapasite ile çalışmaya başladığı zaman, Türkiyenin bu nevi porselen mamullerine olan ihtiyacını tamamen karşılıyabilecek durumda olacaktır. Bu sayede de şimdiye kadar porselen mamuller ithali için harice ödenmekte olan ortalama 3 milyon dolar miktarındaki döviz de tasarruf edilmiş olacaktır.

Ortaklar

Halen 400 işçinin çalışmakta olduğu fabrikada 5 yabancı ve 7 türk mütehassıs - mühendis vazife görmektedir. İnşaatın son safhasında Şirketin sermayesi yeniden arttırılmış ve 10 milyon liradan 15 milyon liraya çıkarılmıştır. Şirketin bu sermayesine Türkiye Kredi Bankasından başka Türkiye Genel Sigorta Anonim Şirketi ve Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Anonim Şirketi de ortaktırlar. Bu büyük sermayedarlardan başka, 60 kadar hakiki ve hükmî şahıs da fabrikanın ortakları arasındadır.

Türkiye sanayiine kazandırılmış olan bu fabrikanın kuruluşundaki en büyük şeref payı, hiç şüphesiz, dinmek bilmeyen enerjisi ile Şakir Kesebire aittir. Atatürk devrinin Ticaret Bakanlığını yapmış olan Şakir Kesebir, halen Türkiye Kredi Bankasının başında bulunmaktadır. Demokrat Parti devrinde, büyük iş adamlarına yapılan baskılara karşı koyabilmek ahlâklılığını göstermiş olan Şakir Kesebirin Türkiye Kredi Bankası, Vatan Cephesine hizmet etmeyen tek bankadır. Türkiyenin en tanınmış iş adamlarından biri olan Şakir Kesebir ve onun sağ kolu sayılan Galatasaraylı Halûk Renda, bu teşebbüsleriyle ne kadar övünseler azdır.

İngiltere

Zavallı Mac

İngiltere Savunma Bakanı Thorney croft, Londra hava alanında gazetecilere "Skybolt füzelerinin denemesi başarıya ulaşacak gibi gözükmüyor" dedikten üç saat sonra Birleşik Amerika Hava Kuvvetleri Cape Canaveral'de bir Skybolt füzesinin başarıyla atıldığını ve daha önceden tesbit edilen 800 millik mesafeyi füzenin muntazaman katettiğini ilân etti. Bu haber Bahama adalarındaki Kennedy - Macmillan görüşmelerinin vardığı sonuçtan zaten memnun olmayan ingiliz halk oyunu biraz daha karıştırdı.

İlk bakışta Bahama görüşmeleri nin İngiltereye verilecek füzeler konusunda iki devlet arasındaki ihtilâfı çözmek amacıyla yapıldığı zannediliyordu. Birleşik Amerika Skybolt'ların çok masraflı olduğundan bahsederek daha önce İngiltereye vermeyi vâdettiği bu füzelerin imalinden vazgeçeceğini açıklamıştı. Macmillan da bu yeni durum karşısında İngilterenin muhtaç olduğu füzelerin temini meselesine bir formül bulmak üzere Kennedy ile görüşmeye gitmişti. İhtilâfın, tarafları tatmin edecek bir hal şekline bağlanması mümkün görülüyordu. Fakat müzakere konusunun, ilk anda, zannedildiği kadar basit, tarafları tatmin edecek bir sonuca varmanın pek öyle tahmin edildiği kadar kolay olmaya

John Kennedy

İşi zor

cağı, görüşmelere başlanıldıktan bir müddet sonra ortaya çıktı. Başbakan Macmillan, müzakereler devam ederken, yanında kabinesine mensup üç Bakan bulunmasına rağmen, birara Londra ile bir telefon görüşmesi yapıp, görüşmelerin seyri hakkında kabinenin geri kalan üyelerine de malûmat vererek, alınacak kararları onların da tasvip etmesini istemek zorunda kaldı.

Gerçekten de müzakereler, alelâde bir temasın ölçüleri içinde düşünülemeyecek kadar geniş önemde sonuçlar yarattı. Hattâ bazı müşahitler, bu toplantıda "tarihi kararlar" alındığını, Batı savunma sisteminin bu görüşmeler sonunda yeni bir devreye gireceğini öne sürdüler.

Bu ikili müzakereler sonunda Skybolt projesinden tamamen vazgeçilmesine müştereken karar verildi. Onun yerine karadan veya denizden atılabilen Polaris füzeleri ile ingiliz ordusunun takviye edilmesi yoluna gidildi. Fakat İngilteredeki gürültüyü yaratan asıl sebep, verilecek nükleer silâhların statüsü oldu. Yayınlanan bildirinin bu konudaki açıklamaları çok vazıh olmamakla beraber, İngilterenin nükleer silâhlar bakımından mutlak bağımsızlığının artık sona erdiği kolayca anlaşıldı. Başbakan Macmillan, "yüksek millî menfaatlerin tehlikede olduğu haller dışında" Polaris ile takviye edilmiş ingiliz kuvvetlerinin, Batı birliğinin milletlerarası savunması amacıyla her türlü şart altında kullanılabileceğini kabul etti. Macmillan ile Kennedy Skybolt kararının, Atlantik Birliğinin savunmasını ve hür dünyanın güvenliğini de içine alan geniş bir çerçeve içinde düşünülmesi gerektiğini ifade ettiler. Böylece siyasi yaklaşmalara uygun olarak Batı Dünyasının savunmasını da yeniden ve merkezi bir şekilde teşkilâtlandırmak imkân dahiline girecekti. Birleşik Amerika ayrıca İngilterenin kabul ettiği şartlar dahilinde Fransaya da Skybolt füzelerinden göndermek teklifinde bulundu. Bu teklif Fransaya, uzun müddetten beri arzuladığı nükleer silâhları sağlayacaktı. Fakat bu silâhlar üzerindeki mutlak hâkimiyetini de elinden alacaktı. Bu son noktaya çok fazla önem veren De Gaulle, teklife henüz müsbet bir cevap vermedi.

Sıra İşçilerde

Aslında hem bir nükleer harb ihtimalinin artmasına mâni olduğu, hem de silâhsızlanmayla ilgili gayretleri kolaylaştıracağı için bu gelişmenin memnuniyetle karşılanması gerektiği halde, İngilterede durum hiç de böyle olmadı. Muhalefet ve basın, İngilterenin bağımsızlığını kaybettiği yolunda itirazlar yükseltti. Hattâ Muhafazakâr milletvekillerinden 130 tanesi bir teklif imzalayarak, hükümeti nükleer kuvvetini müstakil olarak devam ettirmeğe çağırdı. Bunlar arasında, Millî Savunma Bakanı iken, Skybolt füzelerinin

üzerinde durulmamasını söyleyen İşçi Partisine karşı şiddetle mücadele eden Harold Watkinson da vardı.

Macmillan'ın başını ağrıtan dert, sadece bu nükleer silâhlar meselesi değildir. Aralık ayındaki işsizlik rakamları 566 bine yükselmiştir. Bu, harbten sonraki en yüksek rakamı ifade etmektedir. Sanayi istihsali rakamları, son bir ayda, beş yıl içindeki en yüksek düşmeyi göstermiştir. Gittikçe azalan ihracat ve şişen açıkla tediye muvazenesi kötüleşmektedir.

İngilterede uzun müddetten beri devam eden Muhafazakârlar saltanatı artık, kısmen de kendi ellerinde olmayan sebeplerle, değişme yolundadır. Macmillan'ın içeride ve dışarıdaki bocalayışları, İşçilere sıranın gelmekte olduğunu gösteriyor.

BİR ADAM TANITIYORUZ

Muhammed Eyup Han

Pakistan ile Hindistan arasındaki ondört yıllık Keşmir ihtilâfı, nihayet ciddi bir hal yoluna giriyor. Amerikan ve ingiliz temsilcilerinin giriştikleri teşebbüsler neticesinde, Hindistan heyeti, Ravalpindide Pakistan hükümeti ile müzakerelere başlamış bulunmaktadır.

Yüzyıllardır müslüman, moğol ve afgan idareleri altında kalmış olan Keşmirin yakın tarihi bir hayli karışıktır. 1848 den itibaren bir yüzyıla yakın bir zaman müstebit Mihracelerin idaresi altında kalmış, 1947 de ingilizlerin Hind yarımadasından çekilmeleri ve Keşmir gibi bütün prensliklere Hindistan veya Pakistana iltihak için tercih hakkı vermeleri üzerine durum büsbütün karışmış, taraflar hâdiseleri kendilerini haklı çıkartacak tarzda tefsir ve izah etmişlerdir.

Uzun zaman iki devlet arasında şiddetli çarpışmalara vesile olan Keşmirde, son Kızıl Çin tecavüzü dolayısıyla, iki devlet arasındaki ihtilâfın giderilmesi ümidi tekrar canlanmıştır.

Batılıların Hindistana silâh yardımı, Pakistanda şiddetli tepkilere sebep olmuş, Pakistan, CENTO ve SEATO'dan çekilmeyi dahi düşünmüştür. Pakistanın bu tavrı, Batılıları, her iki tarafa garantiler vererek teskine sevketmiştir.

İşte bu müzmin yaranın tedavi çarelerini görüşmek üzere Ravalpindiye gelen Hind heyetinin en güç işi, şüphesiz ki, eski bir asker olan Cumhurbaşkanı Muhammed Eyup Hanı ikna ve tatmin etmek olacaktır.

Rehan diye bir köyde doğan ve sadece babası gibi bir subay olmayı düşünen Eyup Han politikaya olaylar tarafından sürüklenmiş ve milletinin başına geçmiştir.

Eyup Han, müslüman Aligarh Üniversitesinde okuduktan sonra 1926 da İngiltereye giderek Kraliyet Harb Akademisinden iki yılda mezun olmuştur. İngiltere dönüşü memleketinde muhtelif birliklerde hizmet görmüş ve İkinci Dünya Harbinde ingilizlerle beraber Birmanya cephesinde tabur komutanı olarak savaşmıştır. Harbten sonra albay rütbesini almış, Pakistanın bağımsızlığını elde etmesi üzerine Pencap sınır karargâhına temsilci tâyin edilmiştir. 1948 de Doğu Pakistan Kuvvetleri Komutanı, bilâhare Ordu Başkomutanı olmuştur.

Kasım 1958 de hükümet darbesiyle idareyi bizzat eline alan Eyup Han, 44 ay geçici olarak otoriter bir idare kurmuş, bu müddet içinde sosyal ve iktisadi durumda hissedilir bir düzelme sağlamış, milletini kendi bünyesine uygun bir demokrasiye hazırlamıştır. İlk önce alt tabakanın iktisaden kalkındırılması gerektiğine inanmış olan Eyup Han, icraatını bu yolda yürütmeğe çalışmıştır. Darbenin izlerini süratle tasfiyeye gitmiş ve geçen Martta Pakistan yeni bir Anayasaya, geçen yaz da tekrar Parlementer rejime kavuşmuştur.

Geniş yetkilere dayanan bir Cumhurbaşkanı olarak Eyup Hanı, Keşmir ihtilâfının hallinde de ciddi müşküller karşılayacaktır.

Tunus

Darbe-i hükümet bolluğu

Son yirmi gün zarfındaki üç ayrı hükümet darbesi teşebbüsünden sonuncusu Tunusta oldu. Bu teşebbüs de Senegal ve Arjantindeki gibi başarısızlıkla sonuçlandı. Hattâ, Tunusta bir hükümet darbesine teşebbüs edildiğini iddia etmek dahi güçtür. Çünkü henüz ortada hiçbir şey yokken, resmî makamlar bu iddia ile bazı kimseleri tevkif etmişlerdir. Olsa olsa, Tunusta ihtilâle niyetlenen bir takım adamların mevcudiyetinden bahsedilebilir.

Tevkifler, Başkan Burgibanın yurt içinde seyahatte bulunduğu bir sıraya rastlamıştır. Hakkında takibat yapılanların 100 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Bunlar arasında Tunus ordusuna mensup yüksek rütbeli subayların da bulunduğu söylenmektedir. 1958 yılında Burgibayı öldürmeğe teşebbüs eden Salah Ben Yusufun adamlarının da bu işte parmağı olduğu kanaati yaygındır

Bu ihtilâl teşebbüsü, halkın büyük iktisadi güçlüklerle karşı karşıya kaldığı bir devreye rastlamıştır. Burgibanın otoriter idaresinin siyasi hürriyetler bakımından da pek memnun edici bir tarafı yoktur. Bu memnuniyetsizlikler karşısında ise Burgibanın takip ettiği politikanın netice vermesini beklemek mümkün değildir. Çünkü Burgiba, şikâyetleri önlemek için prestijini yükseltici projeleri gerçekleştirmek, yeni saraylar inşa etmek peşindedir. Bu durumun Kuzey Afrikada barışın sağlanmasına hizmet etmeyeceği gayet açıktır.

«Onlar ki verir lâf ile Dünyaya nizâmat...»

İşçilerle birlikte kalabalık bir halk topluluğu da mitinge iştirak edecektir. (Tercüman - 22 Aralık 1962)

Bugün Ankara gerçekten önemli günlerinden birini yaşıyor. (...) En azından 50 bin, belki de 100 bine yakın insan... (Ulus - 22 Aralık 1962 - Faik Suad)

Yüzbin rakamının üstünde bir işçi kalabalığının... (Yeni İstanbul - 22 Aralık 1962 - Gökhan Evliyaoğlu)

Bugün Tandoğan meydanında yapılacak olan işçi mitingine 10 binden fazla işçinin iştiraki beklenmektedir. (Tasvir - 22 Aralık 1962)

AKİS'in notu: Bu haber ve yazılar, 21 Aralıkta yazılmış, 22 Aralık tarihli gazetelerde yayınlanmıştır. Miting ise 22 Aralıkta yapılmıştır.

●

Bu dövizlerde Türk işçisinin komünizmin kapısında olduğu belirtilmektedir. (Dünya - 22 Aralık 1962)

Türk - İş Başkanı Seyfi Demirspor da konuştu... (Vatan - 23 Aralık 1962 - Başyazı)

●

Miting büyük bir olgunluk içinde yapılmıştır. (Vatan - 23 Aralık 962 - Başyazı)

Miting, kendini bilmezlerin 17 - 18 yaşındaki çocukları tertipli olarak miting alanına getirmesclerdi, başladığı gibi iyi bir hava içinde bitecekti. (...) Kürsüye 6 - 7 metre uzaklıktaki bir grup, hatibe sataşmağa başladılar. (Vatan - 23 Aralık 1962 - Mitingten Notlar)

İşçiler komünizmi ve faşizmi tel'in etti. (Vatan - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Beyhan Cenkçi ise gürültüler arasında faşizme çatan bir konuşma yapmış ve işçiler tarafından iyi karşılanmamıştır. (Vatan - 23 Aralık 1962 - Haber metni)

●

60 binden fazla Türk İşçisi... (Adalet - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Onbinlerin iştirakiyle yapılan Türk - İş mitingi.. (Hareket - 23 Aralık 1962)

İşçi mitingine 80 bin kişi iştirak etti. (Yeni İstanbul - Aralık 1962 - Manşet)

Miting, yirmi bine yaklaşan bir işçi kitlesinin iştirakiyle yapılmıştır. (Cumhuriyet - 23 Aralık 1962)

Mitinge katılan 10 bin kadar işçi.. (Dünya - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Ankarada binlerce işçi and içerek.. (Tasvir - 23 Aralık 1962 - Manşet)

50 bin işçi, Ankarada komünizmi tel'in etti. (Yeni Sabah - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Mitinge 30 binin üstünde işçi katılmıştır. (Ulus - 23 Aralık 1962)

●

Mucip Ataklıyı müdafaaya yeltenen bir adam linç ediliyordu.. (Yeni İstanbul - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Ataklı konuşurken bir genç, kürsüye yaklaşarak, "Türk Ordusu yok Millî Devrim Ordusu var" diye bağırınca ortalık karışmış... (Hareket - 23 Aralık 1962)

Kalabalık arasında ne olduğu belli olmadan döğülmeğe başlayan bir şahıs.. (Vatan - 23 Aralık 1962)

Hüviyeti tespit edilemeyen bir şahıs "Millî Devrim Ordusu da var" diye bağırmıştır. (Adalet - 23 Aralık 1962)

Ataklı konuşurken Ticari İlimler Akademisi öğrencilerinden Abdullah Petekçi "Kahrolsun M. D. Ordusu" diye bağırmış, fakat bu "Kahrolsun Türk Ordusu" diye anlaşıldığından genç linç edilmekten zor kurtarılmıştır. (Cumhuriyet - 23 Aralık 1962)

Linç edilmek istenen öğrenci gerici grupa dahildir. "Millî Ordu ne demek, Millî Ordu yok, Devrim Ordusu var" demiştir. (Dünya - 23 Aralık 1962)

"Yaşasın Millî Devrim Ordusu" diye bağıran bir şahıs linç ediliyordu. (Tasvir - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Abdullah Petekçi adında İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesinin birinci sınıf talebesinin kürsünün yanında, Türk Ordusunun aleyhinde ve "Komünizm vardır" şeklinde bağırması etrafı karıştırmıştır. (Hürriyet - 23 Aralık 1962)

Mitingde "Solcu yok, Devrim Ordusu var!" diye bağıran bir genci polis işçilerin elinden güçlükle kurtardı. (Son Havadis - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Türk Ordusunu inkâra kalkan bir gafil linç ediliyordu. (Yeni Gün - 23 Aralık 1962 - Manşet)

Mitingde Yaşasın Devrim Ordusu diye bağıran bir öğrenci nezarete alındı. (Yeni Sabah - 23 Aralık 1962 - Manşet)

MDO'yu öven şahıs, linç edilmekten kurtuldu. (Zafer - 23 Aralık 1962 - Manşet)

"Aşırı sağ yok, faşizm yok" diye bağıran bir grup, kendilerine engel olmak isteyen Abdullah Petekçi adında bir genci linç etmek istemişlerdir. (Ulus - 23 Aralık 1962)

●

46 hatibin konuştuğu toplantıda.. (Hareket - 23 Aralık 1962)

27 kişi konuşmak üzere sıra beklediği halde mitinge son verilmiştir. (Dünya - 23 Aralık 1962)

1 Kitap okudum

Adı: Anılar Geçidi.

Türü: Anı.

Yazarı: Behçet Kalaycı.

Baskı: 1962, İsparta Matbaası, 78 sayfa 2 lira.

Konu: Bazı kimseler vardır, yılla yılı tuttukları notları birgün bir kitapta biraraya getirirler. Hiçbir iddiaları yoktur. Onun için de, eserlerine "hikâye", "roman", "anı" "röportaj" gibi bir ad vermezler. Bütün dertleri, çok önem verdikleri izlenimlerini gün ışığına çıkarıp, rahatlamaktır.

İşte, Bahçet Kalaycı da bunlardan biri... Yıllarca, görevi dolayısıy la Filyos, Zonguldak, Bartın, Sivas, Adana, Pozantı, Mersin, Çaycuma ve yörelerinde dolaşmış, uyanık, duygulu, durmadan okuyan bir kişi.. Bundan ötürü de, "entellektüel yalnızlık' denilen dertten yakasını kurtaramamaktadır. Bu durumdaki bir kimsenin tek sığınağı, gördüklerini, duyduklarını, düşündüklerini kâğıda geçirmektir. Behçet Kalaycı'nın yaptığı da budur. Bulunduğu yerlerdeki izlenimlerini folklorla, dinlediği masallar la, tabiat tasvirleriyle, herkesin başından geçebilecek küçük olaylarla aşklarla, çocukluk anılarıyla, okuduğu kitaplardan aktardığı cümlelerle süsleyerek anlatmış.

Beğendiğim: "Anılar Geçidi"nin temiz bir dili var. Tabiat tasvirleri oldukça başarılı. Akşamlar, yağmurlar, toprağın uyanışı, kasaba sessizliği, kuşlar, böcekler, okuyanı yormıyacak şekilde anlatılmış. Kitabın hacmi ve kapağı da sevimli.

Beğenmediğim: Yazarın, kendi anılarını başkasına maledererek anlatması, hele "Adam" diye belirsiz bir tipin arkasına sığınması havlı yapmacık kaçıyor. Oysa, anılarda aranılan, samimiyettir. Sonra, Vergilius, Unomüno, İstrati, Tagor, Baudlaire, Balzac, Dante, Nietzsche, Villon v.s. adların kitaba doldurulması, bu ünlü kişilerin sözlerinin aktarılması, "Ben Kâhin Teirasias değilim", "Sırse'nin büyüsünde yıkanmış müziğindeki çağrı" gibi bilgi gösterileri de âdeta yama gibi duruyor. Halktan dinlenen "Eshab-ı Kehf" masalının da ilk duyuluyormuscasına anlatılması yersiz

Sonuç: Dil konusunda titiz olduğu anlaşılan yazar, eğer romantik havasından ve kitabi bilgiden kurtulabilirse, ilerde daha sevimli, sıcak, inandırıcı anılar yazabilir.

AKİSÇİLER SİZİN İÇİN

GÖRDÜLER, DİNLEDİLER, SEÇTİLER

Kitaplar

Pestalozzi ve Devrim: "12 Ocak 1746 da Zürich'de doğan, 17 Şubat 1827'de Birr'de ölen, Neuhof'da yoksulların kurtarıcısı, Lienhard ve Gertrud adlı kitabında halkın yol göstericisi, Stans'da öksüzlerin babası, Burgdorf'da yeni okulun kurucusu, İferten'de insanlığın eğitkeni, hep başkaları için yaşamış, kendisini düşünmemiş" olan büyük adamın adı nedir?

Elbette ki, "Pestalozzi" diyeceksiniz.

Birçok kere Türkiyeye gelmiş olan ve şu anda yine Türkiyede bulunan ünlü yazar Alfred Rufer'in "Pestalozzi ve Devrim' adlı önemli eseri İ. H. Tonguç, F. Gündüzalp ve R. İnan tarafından türkçeye çevrilmiş ve İmece Yayınlarının 3. kitabı olarak basılmıştır. Günün en önemli kitabı sayılan "Pestalozzi ve Devrim"i İmece dergisi adresinden isteyebilirsiniz.

Tütünler Islak: Şair Turgut Uyarın Dost Yayınları arasında çıkan son şiir kitabı bu adı taşımaktadır. Güzel bir kapak ve itinalı bir baskı içinde iyi şiir okumak isteyenler şu adrese başvursunlar: Dost Yayınları - Rüzgârlı Sokak Ove Han, D. 4 - Ankara.

Yarın Cumartesi: Güner Sümerin 3 perde 8 tabloluk bu güzel oyunu, Dost Yayınları Oyun dizisinin 9. kitabı olarak yayınlanmıştır. Kapağını Orhan Pekerin yaptığı "Yarın Cumartesi"yi bütün tiyatroseverlere salık veririz. Dost Yayınevinden istenilebilir.

Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?: Türk Dil Kurumu - Tanıtma Yayınları - Açık Oturumlar dizisinin ilk kitabıdır. 86 sayfanın baştan 52 sayfası, "Dilde özleşmenin sınırı ne olmalıdır?" konusunda, tanınmış kimseler arasında yapılmış olan ilginç bir açık oturuma ayrılmıştır. Kalan sayfalarda dille ilgili dokuz yazı yer almıştır. Dille uğraşanların, özellikle bu açık oturumdaki görüşlerden yararlanmaları için, bu kitabı edinmeleri şarttır. (Türk Dil Kurumu yayınları, 1962, Ankara)

Sinema

Albay ve Ben: Danny Kaye, Akim Tamirof ve Curt Jurgens üçlüsünün oynadığı, son yılların en başarılı komedisi. Kaye'i bu filmde bambaşka bir oyuncu olarak göreceksiniz. Hareketlerinden çok, sözleri önemli... Akim Tamirof, eski günlerini hatırlatıyor. Curt Jurgens'e gelince, Denny Kaye'den beklenilen oyunu asıl o oynuyor.

Almanların Parisi işgali sırasında Polanyalı bir Albay ile Polonya yahudisi bir arada kaçıyorlar. Biri asker, diğeri ince zekâlı bir yahudi. Filmi götüren, ikisi arasındaki bu tezattır. Sonunda Jurgens mağlûp oluyor, Kaye zekânın ve inceliğin mükâfatını alıyor.

Görülmeğe, dikkatle seyredilmeğe değer bir film. Belki kahkaha atmıyacak, fakat film süresince tebessüm etmekten de geri kalmıyacaksınız. (Ankara)

Dehşetler Müzesi: Alabildiğine heyecanlı bir film... Bazı cinayetlerin çözümüyle birbuçuk saat uğraşıyor, sonunda cinayetin işlenişindeki inceliğe hayran kalıyorsunuz. Cocuklara tavsiye edilmiyecek kadar ürpertici bir kurdelâ. Ama, Agatha Christi'nin romanlarını sevenler için iyi bir eğlence... (Ankara)

Tempest: Van Heflin ile Silvana Mangona'nın oynadığı bu film, son yılların en mükemmel bir eseri sayılabilir. Geniş bir figüran kadrosuna sahip olan filmde, almanların Parisi işgali sırasında kazak asıllı bir Albayın Rusyada geçen maceraları anlatılmaktadır.

Puşkinin dilimize "Yüzbaşının kızı" adıyla çevrilen hikâyesinden alınmıştır. Olay Pugaçev İsyanı sırasında geçiyor. Heflin isyankâr Çarı temsil ediyor. Mangona, sarılan kalenin kumandanının kızı rolünde...

Görüldüğünde memnun kalınacak bir film... (Ankara)

TÜLİ'den Haberler

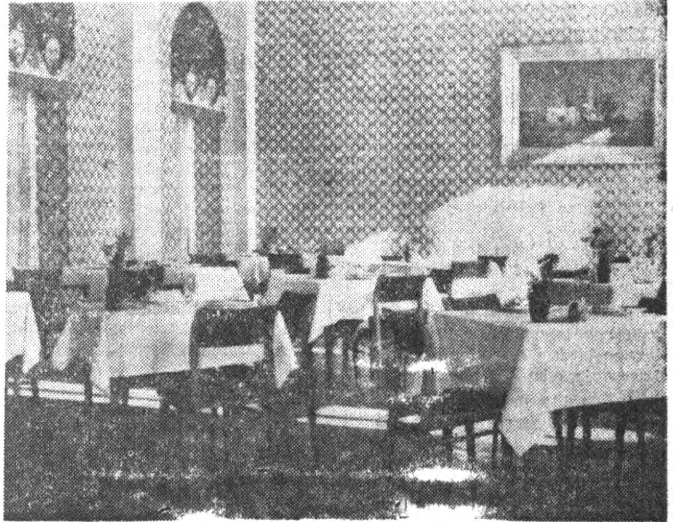

Yeni yıla neşe içinde girebilmek için Ankaralılar daha şimdiden lokallerde yerlerini ayırttılar. Başkentte bütün gece kulüpleri daha çok müşteri çekebilmek için birbirleriyle yarışıyorlar. Bu yarışta Ankara Palas en başarılı olanı. Mevcut programını daha da zenginleştirerek Avrupadan yeni bir orkestra ile Atraksiyon için solist getirtti.

Ankara Palas, ayrıca Operada da bir Yılbaşı balosu tertip etti. Devlet Operası ve Tiyatrosu sanatçıları bilet satma işini üzerlerine aldılar ve aralarında bir de tertip komitesi kurdular. Komitenin en çalışkan üyesi **Kerim Afşar.** Afşarın bugünlerde başını kaşıyacak vakti yok. Arkadaşlarıyla sık sık Vakıf handaki Genel Müdürlükte toplantılar yapıyor. Operadaki Baloda şimdiden yer ayırtanlar arasında Adalet Partisinin yeni Genel Sekreteri **Orhan Süersan** da var. Ankara Palas Pavyonu ise bu yılbaşı İstanbulluların baskınına uğrayacak. **Malike Akbay, Erim** ve **Sevinç Bengisu, Lemi** ve **Kısmet İpekçi Fehmi** ve **Yüksel Behlül, Şükran Dümer** ile Prof. **Cihat Abaoğlu** ve eşi Prof. **Hazım Atıf Kuyucak** ve eşi İstanbuldan gelenler arasında.

Başkentteki Devlet adamları ve siyasilerin çoğu henüz kararsız. Cumhurbaşkanı **Gürselin** henüz bir programı yok. **İnönü** ise geceyi evinde çocukları ve torunları ile geçirecek. Başbakan Yardımcısı **Ekrem Alican** eşiyle birlikte bir dostlarının tertiplediği toplantıya katılacaklar. Başbakan Yardımcısı **Hasan Dinçer** ile Devlet Bakanı **Necmi Ökten** de kararsızlardan. **Turhan Feyzioğlu** işlerinden vakit bulursa Antalyaya gidip bir - iki gün dinlenmek istiyor. Siyasi Parti liderlerinden **Ragıp Gümüşpalanın** da henüz bir programı yok. Millet Partisinin iri kıyım lideri **Bölükbaşı** son olarak Mecliste **Seyfi Öztürkle** yaptığı tartışmadan ve Göl Gazinosu hikâyelerinden sonra sıhhati Ankaradan uzaklaşmakta buldu ve yeni yıla İstanbulda girmeğe karar verdi.

Geçenlerde hiddetli bir kadın sesi, İstanbuldaki Hareket gazetesini aradı ve Egemen Bostancıyı sordu. Egemen Bostancı aynı ses tarafından birkaç defa arandı, ama bulunamadı. Sesin sahibi nihayet, Senatör Kâzım Yurdakulun karısı olduğunu, fakat adının Güzide Tanrıyar veya Meserretçioğlu olmadığını, "o kadın"ın "Kâzım"ın karısı olmadığını, "Kâzımın karısı"nın kendisi olduğunu bildirdi.

Ankara Palasta yılbaşı hazırlığı

Def'i gam için!

Muamma ancak, Hareketin dedikodu sayfasını okumuş olanlar tarafından çözüldü. Egemen Bostancı o sütuna, birkaç gün önce, bir zamanların meşhur C. H. P. lisi olup da Menderesin son zamanlarında gürültüyle istifa etmiş ve V. C. ye geçmiş bulunan Güzide Tanrıyar - Meserretçioğlunun partisi gibi eşi Dr. Ali Tanrıyardan ayrıldıktan sonra A. P. nin İstanbul Senatörü Kâzım Yurdakul ile evlendiğini yazmıştı.

Tuhaf tesadüf, Egemen Bostancı bu hafta geldiği Ankarada Meclise gittiğinde 11 Havacı Subay işi görüşülüyordu- **Kâzım Yurdakul** ile **Güzide Tanrıyar - Meserretçioğlunu** "ekâbir dinleyiciler" locasında yanyana müzakereleri takip ederken gördü ve pek şaştı.

●

İstanbul sosyetesinin bir grupu, yılbaşını Polo Klüpte geçirecektir. Bu grupta Güler - Hikmet Erenyol, Nükhet - Fikret Erensoy, Tomris - Kemal Sarper, Engin - Ömer İnönü, Mutlu - Erdem İlmen, Ayseli - İlhan Togay, Vedia - Zeki Ekemen, Helga - Melih Caculi de vardır.

Vehbi Koç ailesinin gençleri, akşamın ilk yarısını aile ananesine uygun şekilde büyükleriyle, Çankaya apartmanındaki dairelerinde geçirdikten sonra ikinci yarısını güzel gelinleri Çiğdem - Meserretçioğlu- Koçun Boğazdaki baba evinde tertiplenen partide tamamlayacaklardır.

Kazova Fabrikaları, geçenlerde fabrika binasında muhteşem bir kokteyl verdi. Fabrikanın son getirttiği makineler münasebetiyle yapılan davete İstanbul Valisi Niyazi Akı, Eski Millî Birlik Komitesi Üyelerinden Cemal Madanoğlu ve İş âleminin tanınmış simalarından Vehbi Koç, Kemal Sarper ve Mehmet Beyazıt da geldiler. Mustafa Somuncu ve kardeşi Muhittin Somuncu fabrikayı gez dirdikten sonra davetlileri üst katta hazırlanmış olan büfede ağırladılar. Bu arada Somuncular fabrika mamullerini misafirlere göstererek, özellikle ilkbaharda, Türkiyede imal edilmekte olan giyim eşyalarına getirecekleri yenilikleri anlattılar.

●

Maksim Gazinosunun en iyi masası, alaturka yerlerde alışılmamış içki ve mezelerle süslenmişti. Siyah havyardan fransız şampanyasına kadar her şey vardı. Biraz sonra içeriye sarışın, alımlı bir kadınla, kır saçlı kavalyesi girdiler ve "hususi masa"ya o turdular. Zeki Müreni dinlemeye gelmişlerdi, ama daha önlerinde üç saat vardı. Saz heyetinden sıkılmışa benziyorlardı...

Omuzunda şâhâne bir vizon etol bulunan sarışının birden müziği de bastıran sesi duyuldu:

"— Canım istediği zaman gitmekte serbestim, bana karışamazsın!"

Masadan fırladı gitti. Kır saçlı beyin:

"— Ama, buna terbiyesizlik denir, anladın mı?" diyen sesi duyuldu.

Garsonlar her ihtimale karşı hesabı hazırlamış, kibar zatın önüne koymuşlardı. Rakamın yüksekliği karşısında adamcağız:

"— Aşkta da kaybediyoruz, kumarda da" diye söylenmekten kendini alamadı.

Zavallı Doktor şanssız bir gecesindeydi. Halbuki meslekdaşları onun için, "hem aşkta, hem kumarda şanslıdır" derlerdi!..

●

Filmlerde, açıkgöz fransız polislerinin en karışık işleri zekâları sayesin de nasıl çözüverdiklerine şahit oluruz. Ama bunun realite ile pek ilgisi olmadığını Pariste cereyan eden bir olay ne güzel ispat ediyor...

Paris Konsolosumuz Birsen Topçuoğlu güzel bir apartmanın üçüncü katında oturmakta ve kapıcısına da itimat etmektedir. Fransada kapıcıların ev sahibinden daha otoriter olduğu malûm. Konsolos hanım bir gün eve geldiğinde kapının kırılarak açılmış ve odaların da altüst edilmiş olduğunu görür. Hırsız, evi hallaç gibi attığı halde sadece plâklarla fotoğraf makinesini alıp gitmiş. Polis son derece lâkayt ve gevşek bir tahkikat yapmış. Kapıcı ise, "haberim yok" diye, Hazreti İsanın üzerine bol bol yemin etmiş...

Netice olarak, şimdi Birsen Topçuoğlu Paristeki cici evini üç sürgü, bir zincir, bir kilitle muhafazaya çalışmaktadır.

●

Geçirdiği feci trafik kazasından sonra ayaklarına felç geldiği sanılan Kerime Altanın, Çetin Altanın piyesinin Prömiyerine kocasının kolunda gelmesi büyük sürpriz oldu

●

İstanbul sosyetesi yılbaşı için orijinal eğlenceler peşinde... İşte bir tanesi. Belkıs Söylemezoğlu:

"— Kendi kendime randevu verdim. Sâkin bir köşe arıyordum, aklıma Şifa Yurdu geldi. Yılbaşı gecesini Şifa Yurdunda tek başıma şampanyamı içerek kutlıyacağım ve sonra hususi surette yaptırdığım ipek yorganıma sarılıp uyuyacağım" demektedir.

Bu fikri beğenen sosyete hanımları hemen telefona sarılıp hastahaneleri aramağa başlamışlar.

●

Günseli Tunca, "Değil Avrupaya gitmek, İzmire zor gittik" diyerek, hakkında yazılan Avrupa seyahati dedikodusunu tekzip ediyor. 1952 Avrupa güzelinin başı bu ara bir hayli dertte. 25 kilo vermiş olan eşi Faruk Tuncayı şişmanlatmaya, babasını yeni gören ve hâlâ yadırgayan Aslıyı babasına alıştırmaya çalışırken, bir de üvey kızı Ayşenin kaybolması hâdisesi çıktı ortaya... Genç ve güzel Ayşe Tuncanın İzmire kaçabileceğini düşünen Faruk Tunca ve Günseli Tunca, İzmirden hiçbir netice alamadan döndüler.

Hayat defterinden YAPRAKLAR

Doğdu. Sadık Eratik ile Sezi Eratikin bir kızları oldu. Bebeğe Sumru adı verildi.

Doğdu. Günay Duraçe ile İhsan Duraçenin bir oğulları oldu.

Nişanlandılar. Devlet Bakanı Raif Aybarın yeğeni Dilek Aybar ile Yüksek Mühendis Eymen Sağlam nişanlandılar. Ankara Palasta yapılan nişan çok neşeli geçti. Genç çift ilk defa dünyaevine girmektedir. Eymen Sağlam 33, Dilek Aybar ise 23 yaşındadır.

Evlendiler. Büyük Millet Meclisı Başkanı Fuat Sirmen ile, ev sahibesi Ayten Somay evlendiler. Bu Fuat Sirmenin ilk, Ayten Sirmenin ise ikinci evliliğidir. Sirmen 63, Ayten Sirmen 30 yaşındadır.

Evlendiler. Akşam Gazetesi mensuplarından Abdullah Başkonuş ile Müşerref Türer evlendiler.

Evlendiler. İstanbul Vilâyet Özel Kalem Müdürü Orhan Göktürk ile İmer İmer evlendiler. Nikâhta çiftlerin şahitliklerini İstanbul Valisi Niyazi Akı ve tanınmış iş adamı Vehbi Koç yaptılar.

Öldü. Kayseri mahkûmlarından sabık Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın eşi Reşide Bayar, Kayseriye gitmek üzere İstanbuldan Ankaraya gelirken trende geçirdiği bir kalb krizi sonucu öldü. Reşide Bayar 76 yaşındaydı.

Öldü. Avukat Rasih Yeğengil ile Aliye Yeğengilin kızları Ayşe Yeğengil öldü. Ayşe Arnavutköy Amerikan Kız Koleji dokuzuncu sınıf öğrencisiydi.

Öldü. Ziraat Bankası eski Genel Müdür muavinlerinden Enver Necip Evliyazade öldü. Cenazesi Zincirlikuyu mezarlığına defnedildi.

Öldü. İstanbul Halk Sandığı Çarşıiçi Şubesi Müdürü Hasan İlkesen öldü. Cenazesi Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu mezarlığına defnedildi.

İdare

Bir yılın muhasebesi

1962 yılı içinde genç yöneticiler, belki de tamamen tesadüflerin eseri olarak, kendilerini Radyoda bir arada buluverdiler. Türkiyenin bütün gazetelerinin tirajlarından fazla tirajı olan Ankara Radyosu -ortalama 10 milyondan fazla dinleyicisi vardır- onlara teslim edilmişti. Bu müessese iyi ve gerektiği şekilde çalıştırılırsa memlekete çok şey kazandırabilirdi. Ama ne yazık ki, radyoculuk o güne kadar henüz bir meslek hâline gelmemişti.

Genç, belki biraz fazla ateşli, ama iyi niyetli bir kuşak, bu talihsiz müesseseye hayat vermek için kolları sıvadı. Tahsisat yoktu. Yazar prodüktör, yaratıcı prodüktör yoktu. Bir yönetmelik yoktu. Tesisat eskimişti. Personel, çok çalışıp az para almaktan bıkmış, isteksiz bir hâle gelmişti. Stüdyoların, montaj makinelerinin, spikerlerin, seyyar ses alma cihazlarının, hattâ büro memurlarının sayısı yetersizdi. Üstelik, yeni bir düzen için hemen herkes hazırlıksızdı. İlgililerin ancak ârıza yaptığı zaman ilgilendikleri Radyo, parasız, elemansız, imkânsız ve sahipsizdi. Bütün yıl boyunca genç yöneticilerin odalarında sabahlara kadar ışık yandı. Bir yandan yönetmelik hazırlanıyor, düzen yenileniyor, kurslar açılıyor, kabiliyetli eleman avına çıkılıyor; bir yandan üst makamlardan bıkmadan usanmadan Radyonun dertlerine eğilinmesi isteniyor, dertler açıkça dinleyicilere de duyuruluyordu.

Bütün bu "evin içini düzeltme" çalışmaları sırasında J. Gleen'in fezadan dönüşünü sadece 7 dakika sonra türk dinleyicilerine duyurabilmek, hattâ bu arada J. Gleen'in sesini de verebilmek gibi beklenmedik bir başarı bile gösterildi. Yöneticiler çok bilgili, çok tecrübeli değillerdi elbette. Asıl güçlüğe, Devletin o çok ağır dönen kırtasî çarkı karşısında uğruyorlardı. Siyasi faaliyet eski süratini, kesifliğini kazanınca Radyonun Anayasa ile teminat altına alınmış olan tarafsızlığını sağlamak, gerçekleştirmek gerekti. Ancak, bunun en mükemmel şekilde başarılmasını sağlayacak yardımcı, yetişmiş eleman pek azdı. Bir kelimenin siyasi çevrelerde ne türlü ve ne kadar karışık tepkiler uyandıracağını müdrik radyocu sayısı, bir elin beş parmağı kadar ya vardı, ya yoktu. Haberler Servisi, Radyonun bünyesi içine alındı. Ama, yine yeteri kadar eleman yoktu. Kararname sarihti: Günde ancak üç kişiye ücret ödemek mümkündü.

Talihsiz Ankara Radyosu

Günlerce süren sancılanmalardan sonra bu mesele de kısmen halledildi. Tabiî, aksaklıklar oluyordu, olacaktı da... Ama, haberlerde sadece protokolü kaldırmak, Bakan uğurlama ve karşılama törenlerinin tafsilâtına veda etmek bile aksaklıklara değerdi!.. Radyonun dili osmanlıca olmaktan kurtarıldı, türkçeleştirildi. Ankaranın uyanık Müftüsü bile her Perşembe yaptığı konuşmaların dilini sadeleştirmeğe itina gösterdi. Her biri kendi sahasında ün ve yer sahibi olan şefler, 500 ile 900 lira arasında cüz'i ücretler alarak, çeşitli akımlara direnerek, ezile yıprana çalışıyorlardı. Birinci ve ikinci koalisyon Hükümetlerinin Basın — Yayın Bakanları, günlük politikadan baş alıp, Radyonun gerçek derdine teşhis koyamamışlar, dertlere deva bulamamışlardı. Bu çaresizlikler içinde kıvranan Ankara Radyosu, üstelik, Anadoludaki 5 il radyosuna program yetiştirmek zorundaydı.

Eleman sıkıntısına çare bulmak için bir Eğitim Merkezi kurmağa karar verildi. Sembolik bir anlamı olsun diye de ilk iş olarak "Çocuk Saati"ndeki körpe elemanların yetiştirilmesi ele alındı.

Öküz altında buzağı

Geçen hafta içinde, bütün radyocuların beklediği oldu. Bunca yokluk, mahrumiyet, imkânsızlık içinde birgün bir büyük hata olacağı tabiî idi. Oldu da... Bir ay içinde, Meclis Saatinde iki hata yapıldı. Bir milletvekili, Mehmet Altınsoy, geçen hafta içinde birgün, Mecliste gündem dışı söz alarak Radyoyu ağır bir dille tenkid etti. O kadar ileri gitti ki, radyoları komünistlerin idare ettiğini bile söyledi. Halbuki aynı gün Ankara Radyosu komünizm aleyhinde o güne kadar asla duyulmamış bir program yayınlıyordu. Bu, aynı amaçtaki programların üçüncüsü idi. Birçok gazeteler bu konuşmanın ertesi günü, talihsiz Ankara Radyosuna yaylım ateş açtılar. Birçoğu bu ithamın gerçek sebebini araştırmadı. Radyo, gazetelerin birinci sayfasına çıktı. Ankara Radyosunun genç yöneticileri geçen haftayı büyük bir hayal kırıklığı ve sinirlilik içinde geçirdiler. Bir hatanın bu kadar büyütülmesinin sebebini, bütün iyi niyetli çabaların birdenbire unutulmuş olmasını anlıyamıyorlar, hazmedemiyorlardı. "Bizi Dinler misiniz?" adlı dinleyicilerle dertleşme programı mûtad hilâfına 24 Aralık Pazartesi günü 19.50'de yayınlandı. Mesele açıkça, mikrofonda tartışıldı. Yöneticiler umumi efkârın tutmadığı, benimsemediği bir dâvanın yaşıyamıyacağını biliyorlardı.

Tahsisat, tesisat, teçhizat, eleman sıkıntısı, yoksulluğu içinde çırpınan Ankara Radyosu bir kere daha genç kuşağın savaşına sahne oldu. 1963'ün Radyoya neler sağlıyacağı, Radyonun kaderi, Bütçe müzakereleri sırasında politikacıların tutumlarıyla anlaşılacaktır. 1962 yılı, radyolar için, kısaca denilebilir ki, bir mücadele yılı oldu.

Ankara Radyosunda bir Açık Oturum programı

Niyet iyi ama, yetmez ki...

Ankara

İkinci tur oyunlar

Devlet Tiyatrosu yeni yıla girmeden programını yeniledi. Ankaradaki beş sahnesinden -Oda Tiyatrosu hariç- dördünde şimdi yeni oyunlar oynanmaktadır. Bunların arasında rus asıllı ingiliz yazarı Peter Ustinovun "Foto Finiş"i, İsviçre asıllı alman yazarı Max Frisch'in "Andorra" sı gibi Avrupa sahnelerine daha yeni çıkmış çeviriler, "Huzur Çıkmazı" gibi çiçeği burnunda yerli oyunlar var.

Ama Reşat Nurinin "Çalıkuşu" gibi eski bir romanının yaygın ününden faydalanan bir adaptasyonun gördüğü olağanüstü ilgi bir yana bırakılırsa, yeni tur oyunlar içinde teliflerden çok çeviriler beğenilmektedir. Bunu, adlarını saydığımız çeviri oyunların uyandırdığı yankının gündengüne genişlemekte olması da açıkça belli ediyor ve şimdiden, "Foto Finiş"de yer bulmak kolay olmuyor.

Dördüz Sam'lar...

Yeni Sahnede Georg Büchner'in yerini alan Peter Ustinovun son oyunu "Foto Finiş" oldu. Garip bir tesadüfle aynı yazarın bir başka oyunu, "Romanoff'la Juliet", bu satırlar dergide çıktığı günlerde Meydan Sahnesinde başlamış olacaktır. Böylece Ankaralılar, yeni yılın eşiğinde, "Dört Albayın Aşkı" ile yakından tanımış oldukları Ustinovun iki yeni ve güzel oyununu daha tanımak ve seyretmek fırsatını bulacaklardır. Bu, gerçekten bir talih eseridir. Çünkü bu oyunların ikisi de günümüzün en usta, en zeki yazarlarından biri olan Ustinovun en güzel oyunlarıdır.

Ustinov "Foto Finiş"de, belki şim diye kadar hiçbir tiyatro yazarının denemeğe cesaret edemediği bir şeyi başarıyla gerçekleştirmektedir: Bir tiyatro kişisini dört aktöre oynatmak ve dördünü de sahnede karşılaştırmak, konuşturmak! Sam adlı kahramanının 20, 40, 60 ve nihayet 80 yaş-

Oyun: "Scapin'in Dolapları" ("Les Fourberies de Scapin"), (Komedi, 3 perde).

Yazan: (Jean - Baptiste Poquelin) Molière (1620 - 1673).

Çeviren: Orhan Veli Kanık.

Tiyatro: Şehir Tiyatrosu (Yeni Tiyatro).

Sahneye koyan: Hâmit Akınlı.

Dekor - Kostüm: Ergun Köknar.

Müzik: Maurice Jarre.

Konu: Molière'in, Trentius'un "Phormion"u ile Cyrano de Bergerac'ın "Pédant Joué"sinden ve geleneksel italyan farslarından ilham alarak yazdığı (1671) bu oyun, babalarına haber vermeden iki gençkızla evlenmeğe kalkan iki delikanlının imdadına yetişen cin fikirli uşak Scapin'in, türlü dolaplar çevirerek, iki babadan da çifte âşıklar hesabına nasıl para sızdırdığını -hattâ efendisini çuvala sokup nasıl "okşadığını"- gösterir. Sonunda çifte âşıkların, farkında olmadan, biribirlerinin kızkardeşlerine abayı yaktıkları, babalarının da zaten onları bu kızlarla evlendirmek istedikleri anlaşılır! Onlar ermiş muratlarına...

Oynayanlar: Ekrem Erdinç (Octave), Feridun Karakaya (Scapin), Şadıman Ayşın (Hyacinte), Zihni Rona (Argonte), Reşit Gürzap (Argonte), Aslan Altın (Léandre), Muallâ Fırat (Zerbinette) v.s. (7 erkek, 3 kadın rolü).

Beğendiğim: Ergun Köknarın -meşhur Kadırga hikâyesinden ilham alarak- çizdiği, ip merdivenler, halatlar, renk renk balonlarla süslü, çok fantezili, renkli, çekici, stilize dekorları içinde, Hâmit Akınlının atlamalar, zıplamalar, perendeler ortasında, yepyeni bir görüşle -Molière'in ve oyunun ruhunu zedelemeyen, tersine, ona çok uygun bir tazelik kazandıran- başarılı sahne düzeni. Feridun Karakayanın -nihayet "Cilâli İbo" kalmaktan kurtularak- çizdiği dinamik, sevimli, sürükleyici, kolay unutulmıyacak Scapin'i. İki yaşlı babada Zihni Rona ile Reşit Gürzapın gerçekleştirdikleri nefis kompozisyonlar.

Beğenemediğim: Temsil, bütünüyle o kadar iyi, takım halinde o kadar âhenkli, tempolu oynanıyor ki beğenilmiyecek tarafını bulmak güç; yahut -ille de beğenmemişlik etmek şartsa- o pırıl pırıl oyunun zevkinden zorla kendimizi yoksun bırakmak lâzım. Bu da, tiyatroyu gerçekten seven, sanatçının çabasına saygı duyan, bir eleştirmeci için kolay değil.

Sonuç: Şehir Tiyatrosu sahnesinde, otuz küsur yıl önce görüp hâlâ unutamadığım "Mürai" adaptasyonundan bu yana, en başarılı Molière temsili.

Lûtfi AY

●

Oyun: "Fare Kapanı" ("Maustrape"), (Polis oyunu, 3 perde, 3 tablo)

Yazan: Agatha Christie.

Çeviren: Ayşe Sarıalp.

Tiyatro: Meydan Sahnesi.

Sahneye koyan: Yılmaz Gruda.

Dekor - Kostüm: Çetin Köroğlu.

Müzikler: Mesut Özeke.

larındaki halini ayrı ayrı canlandıran dört aktörle sahneye çıkaran ve seyircinin zihnini karıştırmadan istediği sonuçları elde etmesini bilen bu yaman adam, dram yazarlığının bütün gücünü ortaya koymakta ve çok ilginç bir başarı sağlamaktadır.

Hüseyin Mumcunun dekorları için de Şahap Akalının sahneye koyduğu "Foto Finiş" de dört Sam'ı, en gencinden başlıyarak, yaş sırasıyla Raik Alnıaçık, Semih Sergen, Halûk Kurdoğlu ve Yıldırım Önal oynamaktadırlar.

Yeni Max Frisch

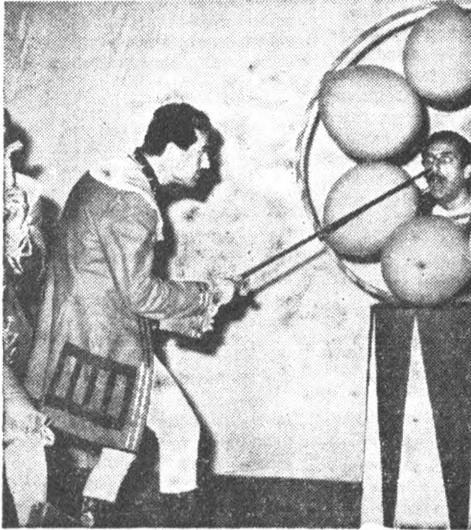
Büyük Tiyatroda Çekhovun yerini alan Max Frisch'i, geçen mevsim pek sönük geçen "Don Juan"ından tanıyan Ankaralılar, bu yazarın yeni oyununu haklı olarak şüphe ile karşıladılar. Ama "Andorra"yı gördükten sonra özlü bir oyun seyrettiklerine de sevindiler.

Şimdi Almanyanın hemen bütün şehirlerinde oynanmakta olan "Andorra", Orta Avrupanın uzun yıllar acısını çektiği, hâlâ da unutamadığı bir toplum psikozuna, ırk ayırımı ve üstün millet iddiası güden sakat bir düşünce sisteminin, bu kafa mikrobunun medeni geçinen ülkelerdeki inanılmaz yayılışına ışık tutmakta, bu salgına seyirci kalanların hüküm giymemiş sorumluluklarını ortaya sermektedir.

Seza Altındağın dekorları içinde Cüneyt Gökçerin sahneye koyduğu "Andorra"nın genç erkek kahramanını Kerim Afşar, genç kadın kahramanını da, Kent Oyuncuları topluluğundan Devlet Tiyatrosu kadrosuna geçmiş olan, Çiğdem Selışık oynamaktadırlar.

Böylece Gökçen Hıdırla Çiğdem Selışıkın Devlet Tiyatrosu kadrosuna girdiklerine dair mevsim başında verdiğimiz haberin doğruluğu, fiilen, sabit olmakta, buna inanmamış olanlara da yanıldıklarını göstermektedir.

Konu: Londra dolaylarında bir misafirhanede, misafirhane sahipleri genç bir karı - koca ile beş müşterisi ve bir komiser arasında, "kaatil kim?" sorusunu çözmek için, ikibuçuk saat süren tehlikeli bir didişme. Kişilerden herbirinin, her ân, ölüm tehlikesiyle karşılaşır göründüğü, her birinin kaatil olması ihtimalinin belirdiği ve sonunda, kendisinden en az şüphe edilen birinin, komiserin kaatil olduğu meydana çıkıveren vakası da yirmidört saat içinde, hep aynı yerde geçen bir oyun. Yazarın "fare"lerinden çok seyirciyi avlıyan bir "kapan".

"Scapin'in Dolapları"
Modası geçmeyen Molière

Oynayanlar: Esin Avcı (Mollie Ralston), Çetin Köroğlu (Giles Ralston), Teoman Özer (Christopher Wren), Beyza Kardam (Mrs. Boyle), Yılmaz Gruda (Binbaşı Metcalf), Tolga Tigin (Leslie Casewell), Galip Kardam (Mr. Paravicini), Kartal Tibet (Trotter) (5 erkek, 3 kadın rolü).

Beğendiğim: Çetin Köroğlunun "ingiliz" havasını veren, teferruatı ile iyi düşünülmüş, iyi "gerçekleştirilmiş" dekoru içinde, Yılmaz Grudanın canlı, tesirli oyunun 1959'da İstanbulda, Küçük Sahnede, ilk temsilindekinden daha başarılı sahne düzeni. Komiser (Trotter) rolünde Kartal Tibetin, dinamik gene İstanbulda, aynı rolde gördüğümüz meslekdaşından başarılı oyunu. Çetin Köroğlunun, Esin Avcının, Tolga Tiginin ve Beyza Kardamın canlandırdıkları inandırıcı tipler. Yılmaz Grudanın evvelce İstanbulda oynamış olduğu Binbaşıya şimdi vermeği başardığı daha yumuşak, daha da ifadeli yüz.

Beğenemediğim: Londrada on yıldanberi aralıksız oynansa da, oyundaki "örümcek ağı"nın seyircimiz için hayli "karanlık" kalan bir "iplik"le "gerilmiş" olması. Cinayete sebep olan, çok eskiye ait, bu bakımdan "aksiyon dışı" yani "hikâyede" kalan olayın "aksiyon içi" olayların hızlı gelişmesinde hafızalarda yer edememesi. Kardam çiftinin Meydan Sahnesi kadrosu içinde "ensemble dışı" kalan oyunları, profesyonel eğitimden yoksun olduğu için yadırganan diksiyonları, hele Galip Kardamın bazı yanlış tonları...

Sonuç: Aynı sahnede, evvelce gördüğümüz her bakımdan daha üstün, daha başarılı "Tuzak"tan sonra "Fare Kapanı" ortahalli bir temsilden öteye gidememiştir.

Naciye FEVZİ

JALE CANDAN

OKUYUCULARIYLA KONUŞUYOR

Kızımızın "hârika çocuk" olduğuna inanıyoruz. Okula gitmeden okuyup yazmasını, hesap yapmasını öğrendi. Güzel sanatlara da büyük bir kabiliyet gösteriyor. Çok güzel resim yapıyor, duyduğu şarkıyı derhal kapıyor, fakat bütün zorlamamıza rağmen piyano dersini muntazam çalışmıyor. Piyano öğretmeni gene de memnun, gene de onu üstün başarılı buluyor. Ama kendisini günlerce piyanonun başına oturtamıyoruz. İstidadının kaybolup gitmesinden korkuyoruz. Kabiliyet ile çalışmayı nasıl birleştirebileceğimizi bilemiyoruz.

Nilgünün annesi - İstanbul

Sevgili okuyucum, sizi biraz hayal kırıklığına uğratırsam kusura bakmayın. "Üstün kabiliyetli çocuk" la "hârika çocuk" arasındaki farkı bilmeniz şarttır. Hârika çocuk kendini, genel olarak tek ve belirli bir sahada, inkâr kabul etmiyecek şekilde, gösterir. Hârika çocuk, yüz yılda ancak bir - iki tane çıkar. Üstün kabiliyetli çocuklar ise daha fazladırlar. Meselâ Amerikada, 75 ailede 1 tane "üstün kabiliyetli" çocuğun bulunduğu tespit edilmiştir. Genel olarak, birçok memleketlerde her üç sınıfa 1 üstün kabiliyetli çocuğun düştüğü söylenir.

Bu konuda yaptığı araştırmalarla tanınmış Dr. Willard Abraham, üstün kabiliyetli bir çocuğun her tipte olabileceğini, zengin - fakir, her türlü ekonomik şartları haiz ailede yetişebileceğini ve sınıfta daima çok parlak bir öğrenci olmasının şart olmadığını söylüyor. Bu çocukların bazan da, kabiliyetlerini tatmin etme ortamı bulamamaktan mustarip olarak sindikleri, kenara çekildikleri, hattâ başarısız öğrenci durumuna düştükleri görülmüştür. Fakat genel olarak, üstün kabiliyetli çocukların bazı müşterek vasıfları vardır: Bu tip çocuklar çabuk öğrenirler. Çoğu erken yürümüş, erken konuşmuş, okula gitmeden harfleri sökmüş, rakamları tanımıştır. Bunu ailenin çabası ile değil, içten gelen bir dürtü ile kendileri başarmışlardır. Bu çocuklar çok soru sorar ve tatmin edici gerçek cevaplar alamayınca öfke nöbetine tutulurlar. Herşeye karşı ilgileri fazla ve içtendir. Âdeta öğrenme aşkına tutulmuş gibidirler. Bunlarda koleksiyon yapma merakı vardır. Neyi biriktirdikleri önemli değildir. Artist kartı da biriktirseler, taş veya böcek koleksiyonu da yapsalar, buna kendilerine göre bir çeşni verdikleri, değişik bir tasnif şekli aradıkları görülür. Genellikle, çabuk gelişirler. Boyları, kiloları, omuz, kalça gelişimi süratlidir. Üstün kabiliyetli çocuklar güç oyunları severler, kendilerine göre bir kaide, bir sistem kurma merakı gösterirler. Kendi kendilerine oyun oynadıkları, konuştukları, kendi kendilerine mutlu olabildikleri görülür. Küçükken, hayalî oyunlar onları çeker. Çok yaratıcıdırlar. Oyunda ve çalışmada olduğu gibi, konuşurken ve yazarken, hattâ yeni bir duruma intibak ederken, kendilerine has buluşları vardır. Güzel sanatlara, müziğe karşı kabiliyetleri fazladır. Fikirleri değişiktir. Şakacıdırlar. Ciddi meselelerin mizahi tarafını derhal görürler. Okulu severler ama, daima, her derste aynı başarıyı gösteremez, bazan iç sıkıntısına kapılır, umudedilen neticeyi alamazlar. Okul faaliyetlerine katılırlar. Böyle çocuklarda zaman mefhumu fazladır. Küçük yaştan takvime, saate önem verirler. Kendi kendilerini tarafsızca tahlil edebilir ve zaafları ile savaşabilirler. Kendilerinden büyük, herkes tarafından çok sevilmeyen çocukları arkadaş olarak tercih ederler. Bu çocuklar iyi yönetilmezlerse, "çetin", isyankâr çocuklar olabilirler.

Eğer bu özelliklerin yarısından fazlası çocuğunuzda mevcutsa, ona "üstün kabiliyetli" çocuk olarak bakabilirsiniz. Yoksa üzülmeyin, daha normal bir çocuğun daha kolay mutlu olduğu da bir gerçektir.

●

Üç senedir ayrı yaşıyoruz. Kocam para, pul sahibi olunca tamamiyle değişti, geceleri eve gelmez oldu. Yanında çalıştırdığı gençkızlarla maceralara daldı, bunlarla tanıdıkların önünde gezmekten, dansetmekten, elele dolaşmaktan çekinmedi. Önce kavga ettik, sonra sabretmeye çalıştım, yapamadım. Nihayet güç günlerimizdeki gibi, gene dikiş dikmeye koyuldum. Yalnız, bu sefer yardım etti. Güzel bir atelye açtım ve kısa zamanda işimle avunabilecek kadar tutundum. Ben atelyede, o evde yaşamaya başladık. Bir nevi huzura kavuştum. Şimdi ayrılmak istiyorum, fakat bir türlü razı olmuyor. Değiştiğini söylüyor ve ayrılmadan önce, bir kere daha beraber yaşamayı denememizi istiyor. Güvenemiyorum, kısa zamanda aynı hayata döneceğine kaniim. Bir kere daha kendimi kaptırırsam, kurtulamam. Eski ıstırapları yeniden yaşamak fikri bile bana, dayanılmz bir azap veriyor. Nasıl hareket etmem gerektiğini kestiremiyorum. Adresimi açıklamazsanız memnun olurum.

Geride bıraktığınız ıstırapları düşünmemenizi ve geriye dönmemenizi tavsiye ederim. Para, pul sahibi olduktan sonra iyi bir aile reisi olduğunu ispat etme fırsatını kaçıran ve kötü bir imtihan veren eşinizin bugün, yeniden hayatınızı altüst etmeye hakkı yoktur, kanısındayım. Dönemeci dönmüşsünüz, önünüzdeki düz yoldan, korkusuzca yürüyün ve hayatta mutlu olma hakkınızı, akıllıca kullanın.

●

Türküm. Karım ecnebidir. Beraber Türkiyeye geldik. Birkaç ay oturdu, intibak edemedi ve iki aylık çocuğumuzu da yanına alarak memleketine döndü. Şimdi orada yerleşti. İyi bir işi var, bana da bir iş bulduktan sonra beni dâvet ediyor. Memleketi bırakamıyorum. Bir yandan çocuğum var. Vazifemin nerede olduğunu bilemiyorum.

T. A. Levend - İstanbul

Siz de hayatınızı burada tanzim etmeye uğraşın. Yerleşin ve karınıza bir iş bulduktan sonra, ki bunu kolaylıkla temin edebilirsiniz, ona mektup yazıp buraya dâvet edin. İlk intibaksızlığın, sizin ailenizle beraber oturmak zorunda kalışınızdan ileri geldiğine onu inandırın. Eğer gelirse, ne âlâ! Yoksa, hayatınızı yeniden kendi memleketinizde kurarsınız. Mademki gitmeyi içiniz kaldırmıyor, orada kendinizi daima yalnız, daima köksüz hissedeceksiniz demektir.

— *Kuzum, üst kattaki hârika çocuk yerine sokaktaki çocuklara heves edemez miydiniz?*

Kadınların İstedikleri

Âralık ayı başında Ankarada toplanan Birinci Kadın Kurultayının en büyük özelliği, kadın dâvalarına ciddi surette el atmış bir kadın teşekkülünün meydana çıkmış olmasıdır. Yıllardan beri şikâyet konusu olan kadın meseleleri bu Kurultayda sistemli bir şekilde ele alındı ve bir komisyon tarafından incelendikten sonra sonuca bağlandı. Kadınlar böylece bir çok şikâyetlerini elle tutulur formüller halinde ortaya attılar. Şimdi bunlar üzerinde çalışma imkânına kavuşmuş bulunmaktadırlar.

Birçok ileri toplumlarda olduğu gibi, gün geçtikçe bizde de kadın çift mesai yapmaktadır. Köylü kadınımızın öteden beri, sağlığı pahasına, katlandığı bu çift mesai ağırlığı, ileri toplumlarda kadına tanılınan bir takım özel haklar ve sigortalarla hafifletilmiştir. Türkiyenin kalkınması için bu gün bu çift mesai her zamandan daha lüzumlu görülmektedir. Bunu tatbik edebilmek için kadınlar, kadın işçilerin emeklilik yaş haddinin 50 olarak kabulünü ve bunun için de 6009 sayılı kanunun tâdilini, çalışan memur ve işçi kadınların çocuklarına bakılması için mahallî teşkilât kurulmasını, kadın memurların emeklilik müddetinin yirmi yıla indirilmesini, ayrıca evlilikte mal ortaklığının esas olmasını istemektedirler. Kadınlar, ırza geçme suçunun daha ağır şekilde cezalandırılması esası üzerinde de anlaşmış bulunuyorlar. Bundan başka, kadının siyasi hakkını daha iyi bir şekilde kullanmasını, Büyük Meclise seçilmesini kolaylaştıracak tedbirler düşünülmüş ve C. H. P. Büyük Kurultayında bu konuda umut verici adımlar atılmıştır.

Fakat işin ilgi çekici tarafı, kanun tekliflerinin ve dileklerin en başına "köy enstitülerinin yeniden ihdası ve ihyası yoluna" gidilmesi talebinin konulmuş olmasıdır. İstanbul delegesi Neriman Başman, köy enstitülerinin ilk açıldıkları anlamda ele alınmasını ve bu enstitülere kız ve erkek öğrencilerin eşit miktarda kabul edilmesini kadın dâvasının ilk merhalesi olarak ileri sürmüş ve 400 köy enstitüsünün açılmasını istemiştir. Bu enstitülerin her biri 400 bin liraya mal olacak, fakat 160 milyon lira karşılığında Türkiye en önemli dâvasını -eğitim, toplum kalkınması ve kadının kurtuluşu dâvasını- halletmiş olacaktır.

Birinci Kadın Kurultayı böylece eğitim meselesini bütün meselelerin başına alınıs ve köy kadınını uyandırmadıkça kadın hakları konusunda atılacak bütün adımların teferruattan ibaret kalacağı inancını belirtmiştir.

Jale Candan

Ağız tadıyla...

Semra CONKER

KARİDES KOKTEYLİ

6 kişi için 1 kilo karidesi sirkeli suda kaynatıp ayıklayın ve bir tarafa bırakın.

Diğer taraftan ayçiçeği yağı ile gayet sert bir mayonez yapın, içine bolca toz hardal koyun. Sofraya çıkarmadan mayonezin içine, aşağı yukarı, 1 şişenin dörtte biri kadar domates keçap ve biraz da domates suyu koyarak sulandırın. Karideslerin çoğunu ufak ufak parçalara kesin ve mayoneze ilâve edin. Şampanya bardaklarını bu mayonezle, fazla tepeleme olmamak şartıyla, doldurun, etrafından da üçer tane ayıklanmamış karides sarkıtın. 1 - 2 saat serin bir yerde bıraktıktan sonra servis yapın.

●

FIRINDA KUZU BUDU

Birbuçuk - iki kiloluk bir kuzu budunun üzerini tuz, biber ve Sana yağıyla iyice yağlayın. Fırına girebilen bir tepsiye koyarak üzerine bir ufak kutu domates salçasını sulandırarak dökün. Tepsinin üzerine bir kapak koyarak, 2 saat hiç üzerini açmadan sıcak fırında pişirin. Yanına haşlanmış patates koyun ve sofraya verin.

Bu yemeği tavukla da yapmak mümkündür.

●

BADEMLİ ELMA

60 gr. çekilmiş bademi 160 gr. pudra şekeri, çırpılmış bir bütün yumurta, 2 dilim ufalanmış ve hafif yağda kızartılmış kuru ekmekle karıştırın. 4 tane güzel, büyük elmanın ortasını, sonuna kadar olmamak şartıyla, çıkarın ve bu elmaları bir Pyrex veya herhangi bir fırına girebilen kaba dizin. -Kabın içi, önceden, bir çorba kaşığı eritilmiş Sana ile yağlanacaktır-. Elmaların ortalarına önce hafif şeker serptikten sonra, içlerini, hazırlamış olduğunuz bademle doldurup, üzerine hafif ufalanmış kuru ekmek içi ve biraz eritilmiş yağ gezdirip orta hararetteki fırında 50 - 60 dakika pişirin. Servis yapmadan, elmaların etraflarını ince kıyılmış badem veya yeşil fıstıkla süsleyin.

Bu iş plânsız olmaz!

Vildan Âşır SAVAŞIR

Ankara Radyosunun tertiplediği açık oturumda konuşan Beden Terbiyesi Umum Müdürü, yakın spor tarihimizin süsü ve iftiharı olan başarıları "mâneviyat"a, "iman"a ve "iyi niyet"e bağladıktan sonra, bugünkü perişan gidişin sorumlusu bellediği eksikleri sıraladı. Devlet Bakanı sayın N. Öktemin sözlerini hatırlıyanlar Altınelin bu parlak buluşuna hiç şaşmadılar. Bilginin, tekniğin, antrenman usullerinin, çalışmanın, disiplinli bir rejimin rolünü bilenler için üç - beş "ha babam"la hiçbir yere varılamıyacağı, bir netice alınamıyacağı bir hakikatti. Güldüler ve daha ziyade, saydığı eksiklikleri sıralayışı, değerlendirişi ile, ileri sürdüğü tedbirler üzerinde durdular.

Umum Müdür saha dedi, tesis dedi; sanki getirmek, yetiştirmek yokmuş gibi, antrenör dedi, ellerinde uyanmaz uykulara dalmış yeni kanun tasarısını unutup mevzuattan şikâyet etti; şunu dedi, bunu dedi, ama metodlu ve bilgili çalışmadan söz açmadı. Disiplin demedi, yönetici kadronun teknik ve bilgi yeterliğine değinmedi, saha ve tesis derken prensip diye nelere bağlandığını açıklamadı. Yalnız, muhatapları azıcık üsteleyince sinirli sinirli:

"— Merak buyurmayın efendim, plânımız da var, programımız da" dedi, kesip attı.

Plânın akla gelen işleri rastgele sıralamak demek olmadığına inananlar için bu plânın ve onun tatbik programının dayandığı prensiplerle, bu prensipler karşısında ihtiyaçların nasıl değerlendirildiği pek ciddi bir merak konusudur.

Bugün, Spor - Totonun sağladığı milyonlar üzerinde konuşulmamaktadır. Halbuki, rahmetli Cemil Tahir Paşanın gününde bile zamanın modasına uygun bir saha ve tesis plânı vardı. O devirde adına "spor kompleksi" denilen bu ünitelerin meydana getirilmesi için muhtaç olunan, yüz ölçüsü belli, geniş arazi parçaları satın alınır, istimlâk edilir ve eldeki imkânlara göre atış poligonundan, koşu pistinden, futbol v.s. gibi oyun sahalarından işe başlanılır veya başlanmak istenilirdi. Paşanın arkasından işlere başka bir veçhe verilmiş ve bugün saha ve tesis diye neyimiz varsa hizmete konulmuştur. Konyada, Balıkesirde Velodromlu stadların Bursa, Adana Mithatpaşa tiplerinin, Adana pistinin ayrı ayrı tartışma konusu edilmiş "niçin"leri vardı. Bunların dışında, kaprisli bir Valinin spor paraları ile, kapalı salon adına sinema binası inşasına kalkmasının ve onu şimdi rahmetli olmuş bir Bakanın desteklemek istemesinin uyandırdığı fırtınanın misali işler, bunları "tesadüfe" veya "ha babam"lara bağlıyanlar için öğretici örneklerdir.

Totonun geniş imkânları, bir kere, kapris ve hesapsızlık uğruna yarına sirayet edecek -borç demeye dil varmıyor- sarf mecburiyetlerine bağlanırsa, işleri sonradan akıllı bir plâna bağlamak imkânı tamamen kaybolacak ve paracıklara yazık olacaktır.

Şimdilik görünen şudur: Kesenin ağzını ellerinde tutanlar -hangi dürtü veya zorun altında iseler- ya en aşağıdan 50 bin, 100 bin kişilik stadların, ya da -Ankarada başımıza yıkılanın harabesi duradursun- şurada burada 5 binlik salonların temelini atmanın peşindedirler. Bu, şu demektir: Beden Terbiyesi teşkilâtı sorumluları, seyirci unsurunu her şeyin üstünde tutup, geniş kalabalıkların ilgisini çeken, temaşa değeri fazla müsabaka sahaları yapma yolundadır.

Spor saha ve tesisleri, spor kolları için daima iki tipte düşünülür: Biri, sporcunun belirli bir dereceye vardıktan sonra üstünlüğünü spor meraklılarına gösterebileceği tiptir. Bunlara müsabaka sahaları derler. Bunlar, içlerinde yapılacak sporun tekniğine, büyük seyirci kalabalığının dolma, seyretme, boşalma gibi problemlerine ayarlanan "tiyatro" karakterli tesislerdir. Büyüklükleri, bir ölçüyü aşmamak kaydiyle, şehirlerin kesafetine ölçülür. -Nazi Almanyasında gövde gösterileri için yaptırtılan dev tiplerin burada adını anmanın dahi yeri yoktur-. Diğeri ise, okul karakterli saha ve tesislerdir. Bunlar şehir ve kasabaların yalnız nüfus kesafetlerine değil, bu kesafetin şehir içine dağılış şekline göre mahalle ve semtlere serpiştirilen, spor bakımından teknik evsafı kusursuz, sağlık işleri bakımından da imkânları eksiksiz, etrafı çevrili "idman" sahalarıdır. Binbir eksiğine rağmen 19 Mayıs Stadının etrafındaki idman sahaları gibi... Bunlar yetişmişlerin, "as"ların kendilerini alkışlatmalarına değil, sayısı milyonlara varan "filiz"lere, "fidan"lara tahsis olunurlar. Onlar burada yetişecekler ve hayat boyunca alışkanlıkları, davranışları ve sağlam karakterleriyle yeni Türkiyenin inşacısı olacaklardır.

Türkiye, hesapsız bir gidişten sonra imkânları çok daralmış bir memlekettir. Millî Eğitimin her okula bir saha, her okula bir salon yaptıracak gücü yoktur. Belediyeler halk için, iptidai de olsa, boş zamanları değerlendirecek oyun yerleri yapacak takatten mahrumdurlar. İklim şartları bakımından memleketimizde ihtiyaçlar da değişiktir.

Sorumluların iştahını ziyadesile tahrik etmiş görünen âbide eserlere karşı diyeceğimiz vardır ya, olmasa bile derhal şu sual akla gelecektir: Bir âbide esere karşı kaç okul ve fidanlık karakterli saha veya tesis yapıyoruz?...

Okul karakterli semt ve mahalle tesisleri sadece spor bakımından düşünülmemelidir. Bunlar büyük sosyal değeri olan "devlet varlıkları"dır. Bunların ön plâna alındığı müjdesi dahi akla yeni bir takım sualler getirecektir. Biz, ayrı ayrı meseleler olarak, bu sualleri pedagoglarımızla, belediyecilerimizle, geniş sosyal görüşlerine inandığımız mimarlarımızla, karınca kaderince sosyologlarımızla hiç tartıştık mı?

Yapmadıksa ve erken kalkan idare adamlarının havasına uyup şuraya buraya, sadece bugünün değil, yarının milyonlarını da bağlıyorsak, bu, sadece günah değil, hattâ suç olacaktır.